

hoc confictu qui iudicat æquè probabilem esse utramque opinionem, tanquam dubius tenetur omnino sequi tutiorem, ne in re gravissima exponat se salutis periculo. At verò si iudicet probabiliorē esse sententiam D. Thomæ, quam communiore, & probabiliorē dicit Navar. in manual. c. 6. n. 6. vers. Insuper utroque, & cui aperte hodie suffragatur Decretum Conc. Trident. sess. 14. de Penitentia Sacramenta. c. 5. ut scripsi plenius in c. Omnium utriusque. n. 42. infra de pen. & vers. utriusque poterit illi tuto adhzere, licet contraria sit tutior, quia cum sit certus moraliter, jam cessat ratio periculi, ut ex prædictis patet. Similiter B. Thomas tenet post lapsum in mortale, non oportere confiteri sub præcepto statim habita copia Confessoris, nisi in paucissimis casibus, qui ab ipso recententur in 4. dist. 17. quæst. 3. art. 1. qu. 4. & cum eo tenet Ruccardus. Sed Ugo de S. Victore, & B. Bonaventura sunt in hoc contrariæ opinionis. Neutra autem illarum reprobandur, etsi B. Thomæ opinio communiter teneatur, quæ tamen minus tuti videtur. Qui ergo sequitur opinionem S. Thomæ tanquam probabiliorē utrumque minus tutam, non peccat. Ita formaliter B. Antoninus in 1. par. tit. 3. c. 10. de conscientia, reg. 4. In variatæ igitur opinionum indistincte potest quilibet amplecti probabiliorē, dummodo tamen non habeat conscientiam opinionis oppositæ, sed credat eam solam, quam sequitur esse veram: Si enim contingeret, ut is, qui sequitur opinionem probabiliorē specificantem actum pro licito, ex reflexu ad contrariam opinionem probabilem, inciperet fluctuare, ac formidare de veritate probabilioris, manente tali fluctuatione, ac formidine non poller opinionem illam utrumque probabiliorē amplecti, sed teneatur sequi partem tutiorem, ut a peccati periculo se eximeret: alioquin haberet conscientiam ex credulitate probabilis, seu ex credulitate levi, qua manente, operari non licet. c. Inquisitioni, de sent. excom. & c. Per tuas, de Simon. ubi hoc tenet Jo. Andr. eod. 3. sub. n. 7. vers. Dicendum est igitur, & ibi etiam Butr. n. 9. Abbas in c. Litterarum, n. 4. de respit. spoliar. ubi (nota inquit) quod etiam ad Ecclesiæ præceptum non debet quis venire contra conscientiam probabilem, & quod veniens contra conscientiam edificat ad gehennam, id est peccat mortaliter, & salus dictum est supra n. 95. & 96. Et in hoc præcio casu loquitur S. Thom. in prædict. quodlibet. art. 1. 3. si sedulo illius verba expendantur. Agit enim de illo, qui ex conscientia habet certitudinem de opinione, quod liceat habere plures præbendas; & tamen li ex contraria opinione Magistrorum adducatur in quandam dubitationem, id est formidinem, & ea manente, plures præbendas habeat, exponit se discrimini, & procul dubio peccato, ut latius dictum est supra in 2. 5. fundamentum n. 97. Ex quibus itidem constat de veritate secundæ conclusionis, id est in dubijs, ubi vertitur salutis periculum, pars tutior necessaria est eligenda.

- 229 Tertia nunc sequitur conclusio videlicet cum ex duabus opinionibus oppositis non appareat quæ sit tutior, in ea deligenda servanda sunt regulæ à jure præscriptæ. Quo loco præmittendum est, à Theologis partem tutiorem appella-
- 230

ri non tantum illam, in qua nullum peccatum est, sed etiam illam, in qua minus malum reperitur, si necessarium sit ex duobus unum eligere, ut explicat Covar. in 2. par. de matrim. c. 7. §. 2. num. 7. Ceterum proprie illa dicitur debet pars tutior, sed potius minus periculosa, quia verè utrinque imminet periculum, licet alterum sit altero gravius, sicut ex duobus malis, quod levius est, non dicitur melius, sed minus malum, ut in c. Duomala, & c. Nervi, 13. dist. Et cum nihil sine captione investigari potest, quod minus habet captiois non dicitur æquus, sed minus captiosum, vel minimum habens iniquitatis. l. Quoties nihil, ff. De reg. jur. & notat gloss. in d. c. Nervi, in ver. Minima. Præterea sapienter contingit, ut pro utraque parte subit æquale periculum peccati, veluti cum dubium est an valeat primum, vel secundum matrimonium: quis ex concurrentibus prælegendus sit tanquam dignior: cui faciendæ sit restitutio si duo contendant de dominio rei furto substractæ; cuius sumptibus Ecclesia sit reparanda: & in alijs hujusmodi casibus.

Quibus præhabitis statuitur tertia conclusio, videlicet cum res dubia est (quemadmodum ostendimus esse, cum sunt opinionēs utrinque probabiles) liberum non est alteram eligere. Sed in optione opinionis, si non appareat quæ tutior sit, servanda sunt regulæ à jure præscriptæ. Jura enim in his quasdam regulas tardiderunt, quas in dubijs sequi oporteat, quæ pariter habentur in titulis de reg. jur. de reb. dub. de legib. & passim alibi. Quales sunt? In dubio judicandum ut actus valeat potius, quam pereat. l. Quoties, & c. 2. ff. De reb. dub. quam reginam omnium interpretationum appellat Card. Mant. de consuetu. ultim. voluntat. lib. ult. tit. ult. nu. 13. Item in dubijs præferendum quod in regione, in qua actum est, frequentatur. l. Semper in stipulationibus, ff. De reg. jur. lmo in opinionibus deligendis primo loco spectandam esse antiquam, & probatam consuetudinem, quam minime mutanda sunt quæ certam sententiam semper habuerunt. l. Minime, ff. De legib. tenet Matthæus Mattheil. in suo opusculo electissima veteris opinionis, & Sylvest. in ver. Opinio, nu. 1. Item ubi contrariæ exant sententiæ, pronunciantur dum est pro pollelore. l. Res aliena, c. De rei vendit. Et potius pro reo, quam pro actore, nisi in causâ favorabili, puta matrimonij, libertatis, dotis, seu testamenti, ut legitur in c. sm. de re judic. per quem textum præferendam esse opinionem, quæ favet matrimonio etiam contra commuam, scripserunt Holt. & Abb. in c. Si vir. de cognat. spirit. Barbo. consil. 60. scriptum, lib. 7. & Dec. in c. 1. n. 95. sup. eod. Idemque de opinione, quæ favet potestati Clavium, scripsit idem Holt. in c. Rursus. Qui Clerici, vel vovet. & ibi etiam Jo. Andr. Prop. sm. & Felin. in d. c. 1. n. 54. vers. quinto limitata.

- 233 Alias ubi sunt opiniones discordes, iudex tenetur sequi communem. c. Novimus, ibi: Et quorundam sit opinio à pluribus approbata, de ver. signif. c. De iudicio, ibi: in quo plurimi concordant, 3. qu. 3. c. in canonicis, 19. dist. & l. 1. de off. quæst. Bald. post Jo. Andr. lmo n. 8. vbi reddit rationem, quia communis opinio habet vim
- 234

vim consuetudinis. Gemin. conf. 48. Pro examinatione. n. 5. vers. Item quia major numerus Dubiorum, Dec. post alios, in d. c. 1. n. 93. sup. eod. Alioquin facit litem suam secundum Angel. Aret. in cons. 9. Videtur primo, n. 10. ver. Et clarum est in iure. Decian. cons. 111. n. 17. lib. 7. Felin. in d. c. 1. n. 54. vers. Et vbi DD. discrepant, & dicitur per imperitiam judicare. Bald. in l. Propterea per illum reoram, ff. De Senat. & Alex. cons. 95. Visti processibus, n. 6. lib. 2. Rursus in dubijs præferendum quod benignius est, quod verisimilius, quod plerumque fieri solet. l. Semper in dubijs, l. In obscuris, & l. Quoties idem, ff. De reg. jur. & quamplures alie his consimiles, quæ compendiosè recenseantur à Mattheil. in d. opus. electionis veteris opiniois inter tractatu communem.

Sed hujusmodi regulæ funditus everterentur, & frustra legislatores in ijs præscribendis tantopere laborassent, si pro cuiusque arbitratu liceret sequi quamcumque opinionem probabilem. Et tamen ut Ambros. ait in l. iudices, 3. qu. 7. (Bonus iudex nihil ex arbitrio suo facit, & domesticæ proposito voluntatis, sed juxta leges, & jura pronunciat.) Quod adeo verum est, ut Mattheil. ubi sup. n. 10. Si res proptus ambigua sit, censeat aut Principem esse consulendum, aut omnino abstinendum à consilio, & iudicio: sed si omnino inquit, sint penitus paria, quod raro accidit, dimittas consulere, cum sigillo in tali dubio, & si sis iudex, neutram opinionem sequaris. Idem sentit gloss. in c. Lites causam, in ver. Vti possideto, de probat. Et in his casibus cum veritas & opinio invicem se confundunt, polle iudicem dividere differentiam propter conflictum argumentorum; declarat Julianus in l. Si Pater, ff. De hered. instit. ubi Bald. in l. & alij, quemadmodum Tiberius imperator fecisse dicitur in l. Et hoc Tiberius, ff. eod. & ubi probationes hinc inde factæ se obscurant, & confundunt, transigi debere scripsit Bald. conf. 352. in fin. lib. 2. Iac. Boer. decis. 42. n. 39. Quinimo partes esse reducendas absolute ad concordiam, & divisionem, cum utrinque sunt opinionēs probabiles, si materia sit divisibilis, ex factis in terminis nostris responderunt Ant. de Butr. & Petr. de Anchar. cons. 210. inter cons. Anchar. incipien. Inter contraria, per totum, Sequitur Felin. in c. 1. n. 55. vers. Secundo nota. sup. eod. & Boer. decis. 155. n. 24. vers. Ideo in tanto discrimine opinionum, post Bald. quem citat in cons. 164. Quadam nomine Catharina, ante finem exordia, lib. 3. Idque exemplo Salomonis, qui dubius cumjussu filius, qui petebatur, dixit: Date duciam partem uni, & dimidiam alteri, ut in c. Afferre, de præsumpti. Quamvis enim ut advertat Butr. & Anchar. loc. cit. n. 3. Salomon respectu divisionis pueri hoc tenendo dixerit, tamen respectu iustitiæ sententiæ suæ hoc sensit, quod ubi dubia sunt jura partium propter conflictum opinionum, per medium dividere æquitate habet. Ex quibus constat quam variè loquantur moderni Theologi iuristici: illi enim censent polle iudicem indistinctè eligere quamcumque opinionem, modo sit probabilis, quin etiam hodie iudicari secundum unam, & tras secundum aliam, ut dictum est

sup. n. 31. Hiverè contra affirmant cum omnia utrinque sunt paria, neutram sequi licere, sed potius esse consulendum principem, ut controuersiam transactione dirimendam. Neque obstat, quod in quampluribus casibus jura decernant esse locum iudicis arbitrio, c. De causis, §. 1. de off. deleg. l. 1. ff. De jur. d. verba, cum multis similibus. Quoniam etiam in absoluto, & libero arbitrio nullam regulam, nullam normam, nullam legem, saltem positivam obviare necesse sit, secundum Bartol. in Extravag. Ad reprimen. inter. Videbu. n. 2. & Dec. in l. 1. n. 14. ff. De jurisd. omni. jud. ita ut qui plenum habet arbitrium, potestatem habeat preferendi iniquum æquo, juxta l. Fides commissæ, §. Quamquam, de leg. 3. ac proinde non habeat hic necesse sequi juris, rationis, & æquitatis canones, ut inquit Jaf. in l. Si sic legatum, n. 22. & 26. de leg. 1. Aliud tamen dicendum est in arbitrio boni viri, quod non absolutum, sed regulatum dicitur, ut per Jaf. & alios supra cit. Unde Bald. in c. 1. §. Iudices, n. 5. de pace juram. firma. scriptum reliquit iudicem hunc arbitrari debere secundum mentem legis juris, ac rationis, ac demum secundum æquitatem. Non ergo sequitur iudex in articulis à lege non diluictis habet arbitrium: ergo potest ad libitum sequi hanc, vel illam opinionem: Etiam arbitrij verbum, viri boni arbitrium, & à jure regulatum significat Aret. in l. Videmus, §. Deserere, n. 7. ff. De in litem, jur. Jaf. post multos in d. Si sic legatum, n. 10. de leg. 1. Felin. in c. 1. col. 7. circa med. sup. eod. semperque bonum, & æquum significat, secundum Baldum in c. Nisi cum pruden. col. ult. de renunc. Et quotiescumque committitur per clausulas, prudentia tua, iudicio tuo, discretioni tua, quod frequentissimum est apud sacros Canones, boni viri arbitrium intelligitur esse collatum, ut plurius exemplis comprobatur Menoch. de arbit. iudic. lib. 1. qu. 8. per totam. Et in dubio censeri censentium arbitrium à jure regulatum, non autem liberum, seu plenum, crebrior sententia est, ut multis relatis testatur idem Menoch. ex. 9. n. 1. Et propterea cum à Signatura committitur causa cum clausula, arbitrio Rose, servatur, ut arbitrium hujusmodi debeat esse iuri, & legibus confonum, ut in terminis hujus clausulæ fuit resolutum in causa Hispalen. pensiois coram de Grassis, 4. Novemb. 1575. in impress. decis. 100. alias 7. de sent. & re judic. & coram Card. Seraphin. decis. 1017. n. 1. Stat igitur pro hac sententia primum, & principale fundamentum, videlicet: Qui iudicat duas opinionēs esse æqualiter probabiles, vel quasi, non certus moraliter, sed dubius est, ut probatum est in prima conclusionem an. 171. usque ad n. 229. Qui autem dubius est, tenetur ex præcepto sequi opinionem tutiorem, ut ostensum est in secunda conclusionem an. 171. usque ad n. 229. Quod si non appareat quæ tutior sit in opinione deligenda, tenetur servare regulas à jure præscriptas, ut constat ex dictis in tertia conclusione an. 229.

Secundo principaliter pro hac sententia ponderandus est textus in c. Inquisitioni, de sent. excom. qui aperte probat omnes tres conclusiones superius firmatas. Ibi enim proponitur questio, An conijux qui habet conscientiam impedimen-

- 241

ti dirimentis possit exigere, ac reddere debitum conjugale: & distinguuntur tres casus. Primus est cum pro certo scit impedimentum. Secundus est cum de impedimento habet credulitatem levem, & temerariam. Tertius est cum de illo habet credulitatem probabilem, & discretam. Prima igitur conclusio, id est, Qui versatur inter contrarias opiniones probabiles, non est certus, sed dubius probatur clarè in ea Decretali, tum quia certitudo impedimenti quæ ponitur in primo casu contradiſtinguitur à credulitate, seu opinione probabili, quæ ponitur in tertio casu: tum quia conjux, qui habet conscientiam impedimenti ex credulitate probabili, in hac fluctuatione animi, An matrimonium sit validum, vel nullum, potest reddere debitum, licet pollutare non debeat, ut ibi est decium in ultimo casu. Ergo non est moraliter certus, sed dubius. Conſequentia patet, quia si certus eſſet de impedimento dirimente, nec poſſet debitum exigere, nec reddere sine mortali peccato, ut ibi deciditur in prin. & in c. *Litteras, de reſtit. ſpūaliat.* Secunda itidem conclusio, quod in concuſſu opinionum probabili eligenda ſit tutior, probatur ibidem, quia conjux, qui pro una parte probabiliter putabat matrimonium à ſe legitime contractum eſſe validum, & pro alia habebat conſcientiam impedimenti dirimentis ex credulitate probabili, debitum exigere non potest, cum hoc proculdubio ſit tutius, ne, ut ibi dicitur, contra legem conſcientiæ committat offenſam. Tertia demum conclusio, quod ubi non conſtat quæ opinio ſit tutior, in eligenda opinione ſervandæ ſunt regulæ juris, in eo textu probatur, quia conjux in conſiſſu probabiliſſimæ opinionum nullitatis, & validitatis conjugij, debitum conjugale reddere potest, ne contra legem conjugij committat offenſam. Ergo quamvis peccatum eſſe poſſet tam in reddendo, quam in denegando debitum conjugale, quia si matrimonium erat validum, non licebat denegare; si matrimonium erat nullum, non licebat reddere; tamen cum utrinque eſſet probabilis opinio validitatis, & nullitatis conjugij, in eo dubio Pontifex decidit eſſe eligendam quod favorabilis eſt matrimonio; juxta reg. c. *lin. de re judic.* ideoque debitum eſſe reddendum, ne contra legem conjugij committatur offenſa. Ad idem eſt textus Lucij III. in c. *Dominus, de ſecund. nuptijs.* ibi: (Si verò aliquis, vel aliqua de morte prioris conjugij adhuc ſibi exiſtimat dubitandum, ei, qui ſibi noſſit, debitum non denegat pollutanti; quod à ſe tamen noverit nullatenus exigendum.) Affirmare etiam poſſumus eo caſu tutiorem partem eſſe, ut reddatur debitum ſecundum ea, quæ dicta ſunt ſupra n. 230.

243 Tertio principaliter pro eadem ſententia eſt textus in *praedictis, c. illud, de cler. excom. miſiſtr.* ubi Episcopuſ credit ſe non fuiſſe ligatum excommunicatione Delegati Apoſtolicæ, eo quod ſententia lata fuerat non præmiſſa monitione, & ad eſſe notitiam non pervenerat niſi per famam, ac propterea probabiliter opinatus fuit ſibi licere oivina officia etiam ſolemniſter celebrare. Et tamen textus decidit eum de rigore juris eſſe deponendum. (Quia inquit) cum in dubiis via tutior ſit eligenda, & ſi delata in eum ſen-

243 nentia dubitaret, deberat tamen potius ſe abſtinere, quam Sacramenta Eccleſiaſtica perpetrare, licet cum ipſo tanquam non omnino culpabili propter hujusmodi probabilitatem miſericorditer diſpenſetur.) Patet igitur ex ea Decretali credulitatem, seu opinionem probabilem non excuſare à mortali peccato eum, qui tutiorem partem non eligit: pena enim depoſitionis inſigri non potest, niſi pro culpa mortali; ut notat gloſ. 1. in c. *Sicut noſtra, &* ibi Hoſtien. n. 5. & DD. *infra de iurjur.*

244 Quarto principaliter aſſeruntur verba Deuteronomij. 17. 8. relata in c. *Per venerabilem, 5. Rationibus, qui ſit, ſine legiſ. Si difficile, &* ambiguum apud te iudicium eſſe perſeſſeris, & iudicium inter portas videris verba variari, venies ad Sacerdotes, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, & facies quæcumque dixerint, ſequeris que eorum ſententiam. Ex prioribus enim verbis apparet rem ambiguum cenſeri, cum iudicium, seu intellectus in variis ſenſibus, seu opinionibus diſtrahitur, juxta text. in c. *Nervi, 13. diſt.* Et ex poſterioribus conſtat in hac opinioſum variatæ non eſſe liberum amplecti quamcumque. Sed opus eſt ad Sedem Apoſtolicam recurrere, ut ibi exponitur, & illius ſententiam ſequi. Quo loco in hac ipſa materia opinioſum utitur S. Thomas quodl. 4. art. 14. de quo tamen dic ut ſcripſi in c. *Cum veniſſent n. 42. &* 51. *infra de iudic.* & adde quod dictum eſt ſup. num. 235.

245 Quinto principaliter adducitur textus in c. *Veniens, de preſbyter. non baptiz. ubi in articulo.* An ordinatus ante Baptiſimum receperit Ordinis characterem, pro parte negativa aſſertur ratio, quod cum Baptiſimus ſit fundamentum omnium Sacramentorum, ante illius ſuſceptionem deſiciente fundamento non ſuſcipiatur aliud Sacramentum. Et hæc ratio proculdubio eſt probabilis; imo certa, cum ſit fundamentum illius deſiſſionis. Contra verò adducitur, quod non ſolum per Sacramentum fidei, ſed per fidem etiam Sacramenti eſſiciatur quis membrum Chriſti, & reſpondetur argumento oppoſito, tum quia qui Chriſtum habet per fidem, etiam ſi Baptiſmum non habeat, habet utique fundamentum, quod eſt Chriſtus Jeſus: tum quia contraria ratio non eſt generaliter vera, cum & Sacramentum conjugij, & Euchariſtia recipi poſſit à non Baptizatis, ſcilicet Baptiſmate fluminis ſed tamen Baptiſmo flaminis baptizatis, ut ibi exponit gloſ. Et hæc ratio itidem negari non potest quin ſit probabilis, quia per eam ſolvitur argumentum contrarium, & niſi eſſet probabilis, quaſitio propter primam rationem eſſet indubitabilis: & tamen Pontifex reſpondit: (In hoc dubitabili caſu quod tutius eſt ſequentes, mandamus quatenus ipſum per ſingulos Ordines uſque ad Sacerdotium promovete procureris.) Conſtat ergo evidentè ex eo textu articulum eſſici dubium ex contrarietate probabilium rationum, & in eo dubio non utramlibet opinionem probabilem, ſed tutiorem tantum eſſe eligendam.

246 Sexto, & ultimo eſſicaciter probatur eadem ſententia, quia qui iudicat probabiliter aliquid eſſe licitum, tamen ſi habeat etiam ſcrupulum de oppoſito, agit contra dictam conſcientiæ, & peccati, niſi deponat ſcrupulum, & conſcientiam

247 tiam erroneam. Ergo multo magis peccat, ſi de oppoſito non ſolum habeat ſcrupulum, ſed etiam opinionem æque probabilem. Conſequens

248 eſt maniſeſtum, quia plus eſt habere opinionem, quam ſcrupulum, ut patet aperte in d. c. *Inquiſitioni, de ſent. excom.* nam in ſcrupulo quis habet conſcientiam ex credulitate levi, & temeraria: in opinione vero conſcientia pulſat animum ex credulitate probabili, & discreta, ut ibi deciditur, & declarat Sylveſter in ver. *Opinio, in princ.* (Scrupulus inquit) plus aliquid credulitatis habet, quam dubitatio, & minus, quam opinio, cum ſit credulitas ex levibus conſecturis, quæ idem eſt quod ſuſpicio,) ſeu, ut idem ait in ver. *Scrupulus, in princ.* puſillanimitas ſpiritus, & ſequuntur Legiſta in l. *Admonendi, ſſ. De iurjur.* & ibi in ſpecie Bart. n. 21. ubi ait:) Poſt dubitationem autem potest incipere iudex inclinare animum ſuum ad aliquam partium: & tunc ſi hoc facit ex aliquo levi iudicio, vel ex aliquo levi argumento, illa appellatur ſuſpicio, quæ aliquid movet animum iudicis, non tamen in totum remover dubitatem, & hæc eſt primus gradus probationis, seu credulitatis, quia jam incipit animum iudicis adhzere uni parti, licet remaneat dubius. Poſt illam autem ſuſpicionem cum iudici apparent argumenta fortiora, tunc iudex incipit opinari, cum adhuc dubitat ne ſit contrarium, modicum tamen dubium remanet, & illa vocatur opinio.) Hactenus verba præciſa Bartoli, cum quo tranſeunt communiter DD. ut ibi teſtatur Jaſ. in 2. *lecti. n. 66.* Ergo ſi non potest quis operari ſecundum opinionem ſuam probabilem, ſi in contrarium habeat ſcrupulum ex credulitate levi, & temeraria, quod minus eſt, longe minus poterit operari ſecundum eandem probabilem opinionem, ſi in contrarium habeat aliam opinionem, seu conſcientiam ex credulitate probabili, & discreta, quod magis eſt. c. *Cum illorum, verſ. Cum majora, de ſent. excom. cum concordant.* de quibus ibi in

249 gloſ. in ver. *Minora.* Antecedens probatur per textum linguarem in c. *Bertus, il. 2. de Simon.* ubi de Monacho ordinato ab Episcopo, quem credidit ſimoniacum, & propterea formidabat ab eodem ad ſuperiores ordines promoveri, deciditur, ut (contra conſcientiam ad ſuperiores ordines non aſcendat, ne forte adificet ad gehennam, licet ex eo, quod conſcientiam haberit nimis ſcrupuloſam, in diſcultatem hujusmodi ſit collapſus, quam utique non evadet niſi deponat errorem.) Hæc ibi. Ad idem textus in d. c. *Inquiſitione, de ſent. excom.* ubi conjux qui ſuſpicatur ad eſſe impedimentum dirimens ex credulitate levi, & temeraria, ad ſui Paſtoris conſilium, conſcientia hujusmodi exploſa, potest reddere, & exigere debitum conjugale. Requirit ergo textus, ut ante copulam explodat, seu expellat, & ibi explicat gloſ. conſcientiam ſcrupuloſam, id eſt credulam, & de facili prurientem, ſecundum Jo. Andr. Atque ita non licere operari cum conſcientia ſcrupuloſa, niſi prius deponatur ſcrupulus, quidquid contra ſcripſerit Sylveſter in ver. *Scrupulus, n. 5.* clarè ſentit Innoc. in c. *Tua nos, n. 1. de homine.* dum determinat, Medicum peccare non ſolum cum adhibet medicinam dubitans an illa ſit nocitura, vel proſutura, ſed etiam

Proſp. Fagn. in 1. Decretal.

cum vehementer credit eam proſituram ſi aliquid dubitationis habeat, vel habere debeat ne noceat, quia ſemper in tutiorem partem intelligendum eſt. Ita innoc. cum quo concordat Jo. Andr. circa princ. dicens: (Peccat Medicus ſi propinat ſcienter medicinam nocituram, & etiam ſi dubitet ut non debeat proſicere, vel nocere, etiam ſi magis credat eam proſicere debere, quia in dubiis, &c.) Et ſequuntur ibi Anchar. n. 3. Jo. de Anan. n. 5. & alii communiter. Et eſt ſententia D. Thomæ quodlib. 8. art. 13. Et quamvis Jo. Gerſon in 2. *par. tract. de prepar. ad Miſſam, alphab. 37. littera ultima,* doceat ſaluberrimum remedium ſcrupulis vincendis eſſe frequenter contra illos operari, tamen per hæc verba ſenſit dumtaxat optimum remedium contra ſcrupulos eſſe illos parvi pendere, & ſe deponere audacter operando contra illos, non autem licere operari retenta conſcientia ſcrupuloſa, quia ſi loqueretur contra d. c. *Inquiſitioni,* & contra determinationem prædictæ Decretalis *Per tua,* ſecundum intellectum Innoc. Ibi in fin. contra communem Canonistarum ſententiam, & contra naturalem rationem, quia ſcrupulus eſt mors conſcientiæ teſte Card. Cajet. ſuperius relato in 1. *qu. n. 88. &* n. 96. *verſ. Erratio de diſſon.* eſt. Patet igitur aperte ſenſit contra conſcientiam ſcrupuloſam, seu ex credulitate levi, & temeraria non eſſe licitum operari abique peccato, & conſequenter multo minus eſſe licitum operari contra conſcientiam ex opinione, seu credulitate probabili, atque discreta, ut ſuperius eſt oſtenſum.

Demum pro hac ſententia ſunt Ariſtoteles, cujus verba retulimus, & expendimus ſup. in 1. 2. & 13. *fundamento n. 124. n. 126. &* u. 154. dum enim docuit non eſſe liberum opinari, & in paritate contrariorum motuum oportere intellectum quieteſcere: aperte ſenſit in æquilibrio opinionum non eſſe in nobis hanc, vel illam opinari. S. Thom. in *praedictis, c. quilibet, 8. art. 13.* qui aperte ſolum concedit in contrarietate opinionum eſſe licitum ſequi illam tantum, quæ ita iudicatur vera, ut ab altera oppoſita nihil intellectus moveatur per illius rationes, & motiva. Unde ſi utraque eſt æque probabilis, ex ſententia S. Doctoris, nequaquam licet utramque eligere, cum in altera eſt peccandi periculum, & quodl. 3. art. 10. admittit in alijs, quæ ad mores non pertinent, eſſe liberum ſequi atque defendere utramque opinionem; non autem in his, quæ ſpectant ad mores, in quibus ſcilicet eſt periculum peccati. Scorus infra citatus in 3. *quæſt. in 10. fundamento pro ſententia negativa poſt n. 264.* Cum enim ſunt duæ opiniones, quarum una eſt probabilior altera, dicit non ſine peccato aliquem ſe exponere dubio, ſequendo ſcilicet minus probabilem. Eadem autem eſt ratio dubij, atque periculi, cum ambæ ſunt æque probabiles, & non æque tutæ. Jo. Gerſon Can. ellarius Pariſienſis, cujus verba referuntur infra in 3. *quæſt. in 42. fundamento n. 341.* Gabriel in 4. *diſt. 15. qu. 8. art. 13. dub. 2.* Jo. Major in 4. *quæſt. 2. Prolog.* Conradus de *contract. qu. 100.* ubi admittit poſſe quem in contrarietate opinionum alteram ſequi, dummodo former ſibi bonam conſcientiam; & mox ſubdit, bonam conſcientiam, quæ formanda eſt, ſtare non poſſe cum æquilibri con-

scientia distante pariter, & quod sit peccatum secundum aliquas rationes, & secundum alias quod non sit peccatum: quia in tali dubio non potest formari bona, & non dubitativa conscientia, & *cancell. 1. ait*: (Quando agens habet æquilibrium conscientiam, quod peccet, & quod non peccet, peccat.) Sylvester in *ver. Dubium*, & in *ver. Opinio*, ubi in hanc rem multa egregie colligit ex *D. Thoma*, & alijs Theologis, ait enim: (Dubium probabile, quod distinguit à scrupuloso, est quando rationes probabiles ex utraque parte sunt quasi æquales, & in tali dubio operando quis peccat.) Et iterum subdit: (Si probabilitas hinc inde esset æqualis, tutior est eligenda necessario, quando ex electione alterius imminet periculum peccati mortalis.) Similiter ait ibidem secundum Philosophum, & S. Thomam in *1. sent. dist. 17.* (Dubium est contrarium rationum æqualitas, & *dist. 18. art. 1. ad 2.* (Dubitatio (inquit) causatur, quando aliquis rationem ejus, quod querit, & de quo contraria apparent, videre non potest.) & ibi idem S. Doctor: (Dubium est cum intellectus non habet sufficientiam motiva ad veritatem cognoscendam.) Unde ibidem Sylvester: (Proprie homo dubitat de aliquo, vel circa aliquid, quando habet rationes ad utramque partem æqualiter, vel quasi æqualiter moventes. Opinio (inquit) est quæ habet credulitatem fundatam in humana ratione insufficienti, & non concludente necessario, sed probabiliter pro una parte, & non pro alia; nam si habet rationem ad utramque partem æqualiter, non opinio, sed dubitatio est, in qua non potest quis licite operari.) Cordubensis in *suo Questionario lib. 2. quest. 3.* Paulus Comitulus *Respons. moral. lib. 5. qu. 17.* Toletus in *Sum. de septem peccat. mortal. c. 20.* & alii complures.

252 Non obstat modò fundamentum ex adverso ponderatum supra *num. 122.* quia magnam continet æquocationem; quamvis enim non impleret duas contradictorias opiniones esse probabiles, & ab intellectu probabiles iudicari, tamen bene implicat, ut idem intellectus præbeat utrique assensum opinativum, & iudicet utramque probabiliter esse veram, quod est opinari. Unde licet interminis primæ quæstionis vera esset prima sententia, quæ affirmat esse licitum sequi opinionem, quæ sola probabilis est, eo quod contraria nullas habeat rationes, & auctoritates moventes; tamen ille non liceret inferre, ut licitum esset sequi opinionem probabilem, quando opposita est æquè probabilis. Inter hæc enim magna est ratio diversitatis, quia in primo casu intellectus præbet assensum opinativum uni tantum parti contradictionis, in quo nulla est repugnantia: ut in secundo præbet assensum opinativum duobus contradictorijs, & iudicat utrumque probabiliter esse verum, quod non tantum moraliter, sed etiam physice, & naturaliter est impossibile, ut rarissime probatur est supra in prima conclusione *vers.* Probatur primo à *num. 26.* Præterea sententia illa quæ affirmat esse liberum sequi opinionem specificantem actum pro licito, quando illa sola agnoscat esse probabilem, non est vera, eamque plenissime consutavit in *1. qu. 25.* Irrefragabilibus fundamentis à *num. 44.* usque ad *num. 111.* Quare si non

licet eam sequi quando illa sola est probabilis, longè minus eam sequi licet quando habet oppositam æquè probabilem, ut ostendimus *num. 123.* exemplo statuta, quæ à pondere facillimè inclinatur, si ab alia parte nihil obstat; ac non movetur si à parte contraria obstat tantum pondere. Hætenus de secunda quæstione.

253 Progredior nunc ad tertiam quæstionem principalem, videlicet, Cum in aliquo articulo, seu controversia morali duæ sunt opiniones oppositæ, quarum una est probabilis, & minus tuta, quia affirmata actum esse licitum, & ideo subest peccati periculo; altera verò est probabilior, ac tutior, quia affirmat, & specificat actum pro illicito; an sit liberum unicuique amplecti opinionem minus probabilem, & minus tutam, relicta probabiliori, ac tutiori.

254 Affirmant septemdecim ex modernis Theologis, quos refert, & sequitur Thomas Sanchez in *Decal. tom. 1. lib. 1. c. 9. num. 4.* Idem hoc tempore receptum esse testatur Petrus de Lorca in *1. 2. tom. 1. de actib. human. disp. 39. membr. 1.* Imo ita tenere omnino ferè omnes Scholasticos affirmat Ludovicus à Cruce *super Bulla Cræcæte in tract. de opinione probab. sub. 1. num. 6.* & Candidus Philalethus in *tract. de opinionum præcept. quest. 5. in princ.* dicens: hæc sententiam esse multorum Theologorum hujus sæculi, nam ex antiquioribus ac vix aliquem se legisse, aut citatum ab alijs reperisse. Et novissimè Julius Mercorus in suo opere de *Probabilitate opinionum part. 2. art. 26.* recenset pro hac sententia catalogum Theologorum hujus temporis pluraquam sexaginta, inter quos tamen non pauci numerantur inferioris notæ. Quam verò longe, latèque defensores probabilitatis hanc materiam postea dilataverint, plene scripsi supra à *num. 23.* usque ad *num. 44.*

Movetur primò quia in actibus humanis qui eligit quod probabile est, non agit temere, sed prudenter, *c. ego solus, vers. Vel probabiles rationes, 9. dist. cum concordantibus supra citatum in 1. quest. num. 46.* Sed qui sequitur probabilem opinionem, omnia probabiliora, adhuc eligit quod probabile est, ut per se patet. Ergo non temere, sed prudenter agit. Et confirmatur quia Deus nobis constituit pro regula morum dictamen rationis, ut homo id possit licite agere quod sibi probabiliter apparet honestum; ita ut formalis ratio certitudinis humane operationis constituatur in ipsa probabilis apparentia honestatis, ut innunt præcæta jura. Sed qui sequitur minus probabilem in concursu probabilioris, adhuc sequitur id, quod sibi apparet honestum. Ergo conformatur regulæ divinitus traditæ, & sic non peccat, *can. Qui peccat, 23. q. 4.*

Movetur secundo quia is, qui moralem habet certitudinem de rectitudine operationis, rectè, & cum virtute operatur, & in hoc conveniunt auctores utriusque sententiæ, ut constat ex dictis supra in *1. quest. n. 47.* Sed is, qui sequitur opinionem probabilem, utique habet huiusmodi moralem certitudinem, licet opposita sit probabilior. Ergo sequendo opinionem illam probabilem, rectè, & cum virtute operatur.

Minor probatur, quia certitudo nihil est aliud, quam determinatio intellectus ad unum, ut ex

D. Th.

D. Thoma dictum est supra *num. 57.* solus autem ille qui dubius est manet suspensus, & ad neutrum se determinat, ut ibidem diximus. Formido autem, quæ inest opinioni probabilis propter oppositam probabiliorum non est tantæ virtutis, ut excludat assensum determinatum ad partem oppositam, sed ut alias diximus hoc tantum operatur, ut intellectus pro actum reflexum iudicet rationes illius partis, cuius assensum habet, non esse convincentes, seu infallibiles, sed probabiles tantum.

Movetur tertio, quia cum in moralibus haberi non possit omnimoda, & infallibilis certitudo per rei evidentiam, sufficit certitudo ex probabilibus, ut patet ex Philosopho in *1. ethic. c. 3.* & sultus ostensum est supra *num. 47.* Sed talis certitudo reperitur in opinione probabilis, quamvis opposita sit probabilior, ut probatum est *num. 15.* & seqq. Ergo sufficit in moralibus ad rectè operandum.

Movetur quarto, quia in speculativis licet absque periculo erroris, & deceptionis operari, & defendere quascumque opiniones, modo illæ sint probabiles, quamvis oppositæ sint probabiliores, ut constat ex dictis in *1. quest. n. 55.* Ergo & in moralibus idem licet absque periculo peccati, cum de similibus idem sit iudicium, *c. Inter corporalia, de translat. Episc.*

Movetur quinto, quia quamvis sequi probabilem, ac tutiorem sit majoris perfectionis, tamen nemo tenetur ad id, quod perfectius est, sed sufficit ut sequatur perfectum, ac tutum, *c. Alind, 1. q. 1. c. Integritas, 32. q. 1. c. Quisquit, & ibi gloss. in vers. Noluit, 33. q. 5.* opera enim majoris perfectionis non sunt præcepti, sed consilij tantum, quod non est obligatorium, *c. Quisquis præceptus, 14. q. 1. & Clem. Exivi, 5. Cum igitur in primis de verb. signif. secundum illud Matth. 19. 21. Si vis perfectus esse, vende quæ habes, & da pauperibus, & declarat S. Thom. in *1. 2. qu. 108. art. 4.* Sed qui sequitur opinionem probabilem, relicta probabiliori sequitur quod est perfectum, ac tutum; iudicium enim probabile, non desinit esse tale eo, quod contrarium sit probabile, nec via per se perfecta, ac tuta dicitur esse imperfecta, & periculosa ex eo, quod alia sit planior, ac securior, imò comparativum præsupponit positivum, *l. vbi autem non oportet, ff. De verb. obli. Jo. Andr. in c. Cum dilectus, ver. Digniores, de elect. & comparativi natura est relinquere formam positivam in extremo. l. Cum filius, 5. Cum pater, ff. De legat. 2.* Ergo licitum est sequi opinionem probabilem, omnia probabiliori, ac tutiori.*

Movetur sexto, quia intolerabile onus esset, & multis scrupulis obnoxium, si in omni materia teneremur investigare opinionis magis probabiles. Ecclesia autem, cum sit pia mater, non debet alicui laqueum injicere, *c. De vidua, il. 2. 27. qu. 1.* nec quemquam oneribus importabilibus alligare, *c. Alligant, 26. q. ult. & notant Jo. Andr. & Anton. de Butr. in c. Dolentes, circa fin. de celebr. Missar. Adde quod iugum Christi suave est, & onus leve, ut legitur Matth. 11. & mandata eius gravia non sunt Joan. Episc. 1. c. 5. & ducam te per semitæ equitatis, quæ cum ingressus fueris, non ardebitur gressus tui. Proverb. 4. At si nobis necessarium esset in nostris actibus semper advenire*

Prosp. Fagn. in 1. Decretal.

probabiliores sententias pro regula nostrarum operationum, iugum Christi nimis grave redderetur, & admodum difficilia forent illius mandata, atque in via Evangelij multum arctarentur gressus nostri. Præsertim verò quia lex Christi videtur esse lex libertatis secundum illud Apostol. ad Galatas 4. 31. *Tam non sumus filij ancillæ, sed liberæ, quæ libertate vocavit nos Dominus, & Jacob. 1. 25.* Qui perspexerit in legem perfectam libertatis. Servitus autem perquam dura esset, si præcepto adstringeremur ad investigandum semper sententias magis probabiles, ut opera nostra essent recta.

Movetur septimò, quia fundamenta omnia quotquot ab impugnantibus usum probabilitatum afferunt, ad hoc unum tandem reduci videntur tanquam ad suum principium, nempe ad formidinem, quæ probabilitati inseparabiliter annexa est. Ex hæc enim formidine tanquam ex radice deducunt iudicium probabile, seu, quod idem est, opinativum non habere certitudinem moralem secundum omnes requiritam ad rectè operandum, quin potius esse incertum, variabile, & expositum periculo divinæ offensæ; ideoque non esse regulam operandi rectè, & cum prudentia. Quamobrem si destruatür hoc fundamentum formidinis, totum ædificium ex adverso constructum corruere necesse est, *c. Cum Paulus, 1. qu. 1. c. Veniens de presby. non ispirat.* Conantur autem propugnatores probabilitatum hoc fundamentum evertere multiplicitate ratione.

Prima ratio est, quia Job procul dubio rectus fuit in suis operationibus; nam de ipso legitur Job. 1. *Erat vir ille simplex, & rectus ac timens Deum, & recedens à malo.* Et tandem de illis habebat formidinem, aiebat enim cap. 4. *Verebatur omnia opera mea, sciens quis tu non parvis delinqueris.* Ergo potest quis habere formidinem de rectitudine suæ operationis, & simul operari ex conscientia recta.

Secunda ratio, quia eatenus dubium positivum, & formale repugnat conscientie rectæ, quatenus agens cum tali dubio exponit se periculo divinæ offensæ, *c. Ad audientiam, vers. Pro eo, de homic. S. Thom. quodlib. 8. art. 13.* Sed qui operatur cum formidine, non exponit se huiusmodi periculo, ut patet ex dictis sup. num. 52. Ergo formido non repugnat rectitudini conscientie.

Tertia ratio, quia si intellectus non est moraliter dubius, est moraliter certus. Arg. *c. Hospitium, in fin. & ibi gloss. ante in princ. 32. dist. & l. 1. ff. De his qui sunt sui, vel alieni, jur.* Sed quando intellectus habet iudicium probabile, seu opinativum de aliquo opere, quod sit licitum, non est moraliter dubius, ut notat Bart. in l. Admonendi, *n. 19. ff. De jur. juran.* Ergo quando habet iudicium probabile, est moraliter certus, & consequenter iudicium opinativum, seu probabile, de cuius essentia est formido, sufficit ad rectitudinem operationis.

Quarta ratio, quia is qui sequitur dictamen rationis, tuta conscientia operatur; cum enim lex æterna, quæ est prima regula morum, ignota nobis sit, fuit datum nobis à Deo præceptum naturale sequendi dictamen rationis tanquam secundam regulam nobis notam, quæ mediante

G 3 con-

conformare legi æternæ. S. Thom. in 1. 2. q. 19. art. 4. & 5. concientia enim dicitur spiritus, corrector, & pædagogus animæ, id est dictamen rationis, ut ex Origene inquit idem S. Thom. in p. 1. q. 79. art. 13. sed sequens dictamen probabile, cui inseparabiliter inest formido, sequitur dictamen rationis, quia formido de opposita non impedit, quin intellectus determinatè distet hoc opus esse rectum, ut constat ex dictis supra eod. n. 52. Ergo sequens iudicium probabile, formidine huiusmodi non obstante, tuta conscientia operatur.

Quinta ratio, quia si ab humanis actibus oporteret excludere omnem formidinem de ipsorum rectitudine, vix esset qui tuta conscientia posset operari: nam cogitationes hominum sunt obnoxie formidini, ut inquit glossa Nicolai de Lyra super cap. 9. Sapientia. Ergo formido non præiudicat conscientia recta.

Sexta, & postrema ratio sumitur ab exemplissimam præfectus militum multoties cum prudentia prælium tentat, quamvis formidet se posse ab hoste superari, eo quod dubius sit belli eventus, ut notat Paris à Puteo de re militar. lib. 6. cap. 7. n. 11. inter tract. comm. tom. 12. fol. 141. Item Mercator sæpe emit merces, & prudenter agit etiam cum formidine damni ex tali contractu, ut ff. de periculo, & commodo rei vendita, & de nautico fœnere quasi per totum. Item Medicus præbet ægroto medicamentum, quamvis formidet non profuturum, ut notatur per Innocentium in cap. tua nos, n. 1. de homie. imo medici hoc sæpius faciunt, ut de suis pharmacis experimentum capiant. Item Advocatus rectè patrociniatur clienti cum formidine succumbendi, eo quod ambigua sint facta causarum. l. Advocati, in princ. c. De Advocato diverso. Iudic. 1. Quod debetur ff. de pecul. Nec temere dicitur litigare, qui formidinem habet de litis eventu. gloss. 1. in l. Eum, quem tu temere ff. de Iudic. Item Iudex iuste condemnat reum nec convictum, nec confessum poena extraordinaria quando contra ipsum urgent iudicia violenta. Grammat. decis. 42. Julius Clarus in §. fin. quest. 20. prope sinem. Et tamen de delicto per talem reum patrato, iudex non habet nisi cognitionem probabilem, de cuius ratione intrinseca est formido. Ergo talis formido non impedit quominus operatio sit iusta, & recta.

Octavum, & ultimum fundamentum pro hac sententia deduci potest ex c. Literas de resist. spoliar. ubi Innocentius III. in articulo restitutionis uxoris, quæ à viro absque iudicio Ecclesiæ diverterat propter occultum impedimentum, recenset diversas sententias, & adductis pro unaquaque probabilibus rationibus, eligit sententiam distinguentem tanquam veriorem; & tamen declarat pro hoc se nullam de prædictis sententijs reprobare, nec cuiquam illarum ex sua responsione aliquid præiudicium generare. Ex quo contextu colligitur in uno, & eodem articulo posse concurrere plures opiniones, quarum una sit probabilis, & alia sit probabilior, seu verior, & esse licitum sequi etiam minus probabilem, cum Pontifex ibi declaret se illam non reprobare, nec ei præiudicium aliquid generare ex electione probabilioris. Unde sicut in illo casu Papa declaravit liberum esse unicuique an-

plecti quamcumque ex opinionibus probabilibus etiam posthabita veriori, seu probabiliori, ita & in aliis casibus hoc debet similiter esse liberum, quia declaratio Papæ quamvis edita in aliquo speciali casu, facit jus commune. Casus est in c. Ex multa. De voto. per quem textum sic tradit gloss. in c. Extra in ver. Consultat onem, de fil. Presbyter. & Felin ins. 1. n. 17. de Constat. Ad idem text. in l. final. & ibi Bald. n. 1. C. de Legib.

256. Quibus tamen minimè refragantibus contrarium est dicendum, id est, minimè licere amplecti opinionem minus probabilem, ac minus tutam, sed omnino eligendam esse probabiliorē, ac tutiorem.

Nitur autem hæc sententia auctoritate Aristotelis, S. Augustini, S. Jo. Chrysostomi, S. Thomæ, Scoti, & aliorum plurimum tam Theologorum, quam Canonitarum primæ classis, de quibus infra in 43. fundamento à n. 340. usque ad n. 348. Nec est delirata auctoribus modernis, ut patet n. 354. usque ad n. 392. Et probatur efficaciter 25. fundamentis supra adductis in 1. quest. pro parte negativa à n. 59. usque ad n. 111. quibus latissime ostensum est non licere amplecti opinionem præficientem actum pro licito, quando intellectus apprehendit illam solam esse probabilem, eo quod non reflectat ad opinionem contrariam, nec discutiat an illius motiva sint probabilia nec ne. Huiusmodi enim fundamenta omnia a fortiori convincunt esse licitum sequi opinionem probabilem, quando intellectus agnoscit oppositam esse probabiliorē ac tutiorem iuxta terminos præsentis questionis; Quandoquidem hoc casu qui eligimus minus probabilem, & minus tutam, procul dubio majorem habet incertitudinem de honestate suæ operationis, & graviore periculo se exponit, atque imprudenter agit, quam ille, qui non distrahatur inter contrarias opiniones, sed flectitur ad unam tantum, licet etiam formidine partis oppositæ, secundum terminos primæ questionis. Quippe in casu illo, qui eligit opinionem, quam solam putat esse probabilem, habet conscientiam recte contrario ex credulitate levi dumtaxat propter formidinem, quam habet, ne pars opposita sit vera. At in casu præfenti eligens minus probabilem, & minus tutam habet conscientiam de contrario ex credulitate nedum probabili, sed probabiliori. Unde absque dubio magis peccat cum majori discrimini se exponat, ut est textus clarus in c. Inquisitioni, de sent. excom. & fusius dicitur infra in 28. fundamento.

Quare supposita veritate conclusionis firmate in 1. quest. hæc tertia questio indubitabilis est, ut de 2. quest. dictum est supra n. 123. Præterea pro hac sententia afferri possunt etiam fundamenta superius allata in 2. quest. pro parte negativa à n. 123. usque ad n. 252. cum enim singula plene probent inter duas opiniones æq; probabiles non esse liberum sequi alteram, vel utramque, sed omnino eligendam esse magis tutam; utique multò fortius probant non esse liberum sequi opinionem probabilem, quando opposita est probabilior, ac tutior. Unde posita illius veritate, præfens questio similiter est de indubitabili. Sed quatenus aliquis perinatè

ter adhuc vellet illarum veritatem in dubium revocare, nihilominus hæc sententia nititur suis peculiaribus fundamentis.

257. Et quidem primum, & principale fundamentum deducitur ex auctoritate Aristotelis alias citati, quod tanquam desumptum ex intimis rei visceribus, aliarum quoque rationum in hac materia fundamentum est. Sic igitur liceat ratiocinari, intellectus humanus non habet libertatem opinandi: quia ut legitur in 2. de Anima text. 153. non est eadem phantasia, & opinio; imaginari namque possumus cum libet, & fingere quicquid volumus; opinari autem (sunt præfisa verba Aristotelis) non in nobis est, necesse enim est aut falsum, aut verum dicere. Ergo intellectus non habet libertatem opinandi partem minus probabilem, sed cogitur sequi plura, & fortiora motiva partis probabilioris. Nam sicut latera violentè inclinatur in eam partem in qua gravius est pondus, ita intellectus dum æquali lance librat rationes utriusque opinionis, violentè attrahitur in partem illam, in qua præponderant graviora motiva. At hoc c. 1. & c. Abbate, §. Præfatus igitur, de sent. & re iudic. lib. 6. Alioquin si flecteret se ad leviora motiva opinionis minus probabilis, haberet libertatem opinandi pro libito voluntatis contra auctoritatem Philosophi, nec veritati objecti se conformaret, neque opinaretur, sed fingeret. Ob quam rationem in præcedenti quest. in 2. & 14. fundamentum pro parte negativa num. 139. & num. 155. firmatum est in paritate contrariorum motuum oportere intellectum quiescere, quia cum motiva utriusque sint æqualia, non est ratio cur magis moveatur in partem unam, quam in aliam. ut l. Sed est lege, §. Ad eo autem, ff. de petition. heredit. c. In canonica, vers. Si autem 19. dist. l. fin. C. de condit. indub. Ergo vice versa in imparitate contrariorum motuum necesse est intellectum moveri in eam partem, quæ fortioribus, & validioribus rationibus est munita, Item præfatus vers. Sed Procul sententia, Infit. de emp. & vendit. c. Capellanus, vers. Posterior, de seriu. c. Vides. 23. qu. 6. & conferunt quæ dicta sunt supra in 3. argumento pro eadem parte negativa secundæ questionis principalis. num. 142. vers. Nec obstat.

Secundum fundamentum est, quia ut quis prudenter, & rectè operetur secundum Auctores contrariæ sententiæ debet habere saltem probabile iudicium practicum, quod licitum sit illud, quod operatur, ut apud Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 9. num. 18. Sed qui sequitur minus probabilem, non potest formare hoc probabile iudicium practicum, quod actus sit licitus, quia cum habeat fortiora motiva pro illicito, impossibile est ut habeat iudicium practicum de licito, cum opinari, seu iudicare aliquod probabilem esse verum in nobis non sit, teste Philosopho proximè citato, sed oportet sequi motiva fortiora, qualia non sunt in minus probabili, sed in opposita. Ergo qui minus probabilem sequitur, non agit rectè, ac prudenter.

Tertium fundamentum est, quia ad hoc, ut actus nostri sint recti, & habeant bonitatem moralem secundum veriorem sententiam, non sufficit in iudicio practico, ut sequamur illud, quod iudicamus esse probabile, sed necesse est ut se-

quamus quod opinamur verum, cum opinari nihil aliud sit, quam indicare propositionem probabiliter veram esse, ut fuisse ostensum est supra in 2. quest. à num. 127. Sed non est possibile, ut opinemur veram utramque, tum quia ex Philosopho proximè allegato non est nobis liberum opinari, sed violentè flectimur in eam partem, in qua sunt validiora motiva: tum quia ex duabus opinionibus oppositis oportet alteram esse veram, alteram falsam, inquit S. Thom. quodlib. 8. art. 13. & cum cogamur iudicare veram esse opinionem, quæ melioribus est rationibus fulcita, ut ostensum est supra in 1. fund. n. 257. consequenter adtingitur ad iudicandum illius contradictoriam esse falsam. Facit text. in l. Vbi repugnantia, ff. de regul. iur.

Et confirmatur, quia opinari propositionem non est iudicare eam esse probabilem, sed est iudicare probabiliter esse veram, ut proximè dictum est. Sed duas contradictorias non potest quis iudicare simul esse veras etiam probabiliter, & cum formidine, quia cum utraque vera esse non possit, ita nec potest aliquo modo vera iudicari, ut patet ex Philosopho in 4. Metaph. cap. 6. & valde probatum est supra nu. 131. & seqq. Similiter non potest intellectus ex duabus contradictoriis opinari, seu veram probabiliter iudicare alterutram quam maluerit, cum iuxta Philosophum d. text. 153. non sit liberum opinari. Necesse est igitur, ut opinetur illam partem, quæ nititur melioribus rationibus, d. c. Capellanus de seriu. cum concordat, de quibus infra in 19. fundamento.

258. Quartum fundamentum est, quia ille non licitè agit, qui non sequitur dictamen rationis, c. Consecratio, 1. dist. c. Frustra. 8. dist. c. Ex eo, vers. Cum tam iuris, quam rationis, cum ibi notatis per gloss. de elect. lib. 6. l. Quod non ratione, ff. de legib. Nam, ut Bald. inquit in l. 1. §. in primo, c. 1. C. De caduc. tollen. quod ratio naturalis dicitur, intracum, acque illibatum perpetuo custodiri debet. Sed qui sequitur minus probabilem, relicta probabiliori, non sequitur dictamen rationis. Ergo non agit licitè.

Minor probatur, quia dictamen rationis nihil est aliud, quam inclinatio potentie rationalis ad assensum; nam illud dicitur ratio faciendum esse, ad cuius assensum intellectus sufficienter inclinatur ex motivis rationabilibus, c. Ego solus, vers. Alios autem ita lego, 9. dist. & patet ex D. Thom. in p. 1. q. 79. art. 13. Ratio enim est dux intellectus, ut inquit Bald. in l. Princeps, n. 101. ff. de legib. seu intellectus fundamentum, ut idem ait in c. 1. num. 24. de probat. & est motus intellectus præcedens per causas sensitivas, vel intellectivas secundum subiectam materiam ad aliquod necessario concludendum, vel disponendum, ut idem Bald. diffinit in l. Non omnium, num. 3. ff. de legib. Qui autem sequitur minus probabilem, posthabita probabiliori, minimè sequitur inclinationem rationis, seu potentie rationalis ad assensum, quod hoc sit faciendum, vel non faciendum; quandoquidem inclinatio ad assensum sit necessario ad illam partem contradictionis, in qua sunt plura, vel fortiora motiva, quia intellectus non habet libertatem opinandi ut libet, secundum Philosophum supra citatum.

tatum in primo fundamento, sed cogitur ab intelligibili, ut sensus à sensibili, ut habetur in 3. de Anima, text. 3. & quamvis voluntas, propositis duobus bonis, per illum possit unum eligere, & alterum refutare, cum habeat libertatem contrarietatis, l. Libertas, ff. De stat. homin. tamen secus est in intellectu, quia non agit libere, sed cogitur ab intelligibili, licet voluntas non cogatur ab appetibili. Ita S. Thom. in 1. sent. dist. 48. art. 3. ad 1. & plenius dictum est sup. in 2. quest. num. 155. & 156. itaque intellectus violenter rapitur in eam partem, in qua rationes graviores præponderant. In opinione autem minus probabilis si comparatur cum magis probabili, non sunt plura, & fortiora motiva, nec præponderant rationes graviores, quin potius illæ præponderant in magis probabili. Unde qui sequitur minus probabilem, posthabita probabili, non sequitur inclinationem intellectus ad assensum, seu ad dissentium ipsum, necesse est enim ut intellectus illi assentiatur in quod fortius inclinatur, cum liberum non sit opinari, ut sæpius repetitum est. Ergo à primo ad ultimum is, qui sequitur minus probabilem, relicta probabili, non sequitur dictam rationis, & consequenter illicitè agit: quod argumentum in effectu est Henrici Gandavensis, Conradi, & Cordubæ, quorum verba referuntur infra num. 242.

260 Quintum fundamentum est, quia is, qui facit actum ex suo genere licitum, si conscientiam habeat quod sit illicitus, absque dubio peccat, sive talis conscientia sit dubia, ut c. Nervii, 13. dist. & c. Illud de Cler. excom. ministr. sive sit ex credulitate levi, & scrupulosa, c. Per tuas, 12. de Simon. c. Inquisitioni, vers. in secundo, de sent. excom. Ponderando hæc iura, ut dixi supra n. 95. & n. seqq. & num. 246. sive sit ex credulitate, seu opinione probabili, ut in d. c. Inquisitioni, vers. Verum. Ergo multo magis peccat si habeat conscientiam quod actus sit illicitus ex credulitate, seu opinione magis probabili. Quod sic ostenditur evidenter. Conscientia, quod spectat ad rem præsentem, nihil est aliud, quam credulitas, seu iudicium de bonitate, vel malitia actus, ut colligitur ex D. Thoma in 1. par. qu. 79. art. 13. in corp. & ex D. Bonaventura in 2. sent. dist. 39.

261 num. 19. Ad huiusmodi autem credulitatem pervenitur per quatuor gradus, ut optime declarat Bartol. in l. Admonend. num. 16. cum tribus seq. ff. De iure iuran. & ex illo Bald. in l. In bono fidei, num. 14. c. De reb. cred. Primus gradus est cum quis incipit dubitare, an actus sit malus, seu illicitus, vel non, & iste nihil habet credulitatis; nam dubitare quis dicitur secundum Bartol. quando non applicat magis animum suum ad unam partem, quam ad aliam; ideoque talis dubitatio non est gradus probationis, seu credulitatis, sed est illud, per quod pervenitur ad investigationem, quæ ad credulitatem perducit. Secundus gradus, quid dicitur primus probationis, est cum quis ex aliquo levi iudicio, vel ex aliquo levi argumento incipit inclinare animum suum in eam partem, quod actus sit malus: & talis appellatur suspicio, seu scrupulus, qui nihil est aliud, quam credulitas ex levis conjecturis; & ideo plus habet credulitatis, quam dubitatio, sed minus, quam opinio; & hæc di-

citur conscientia ex credulitate levi, seu temeraria in d. c. Inquisitioni, de sent. excom. & conscientia scrupulosa appellatur in c. Per tuas, il. 2. de Simon. Tertius gradus, qui dicitur secundus probationis, est cum quis ex fortioribus argumentis credit actum esse illicitum, non tamen est omnino certus: & hæc est opinio, quæ plus credulitatis habet, quam suspicio, & minus, quam plena credulitas: & hæc appellatur conscientia ex credulitate probabili, & discreta in d. c. Inquisitioni. Quartus & ultimus gradus, qui dicitur tertius probationis, est cum quis habeat certam credulitatem quod actus sit illicitus: & hæc appellatur fides, & plena credulitas, ut in d. c. Inquisitioni, in princ. Constat autem apud omnes, eum, qui actum ex suo genere licitum credit esse peccatum mortale, ut levare festucam de terra, mortaliter peccare contra conscientiam, quamvis non contra legem Dei, si faciat actum illum, quia secundum Apostolum omne, quod non est ex fide, peccatum est. c. Quoniam omne, de prescript. c. Litteras, de rescript. spaliat. & omne, quod contra conscientiam sit edificat ad gehennam, quæ sunt verba textus in §. Ex his, post c. Omnes, 28. qu. 1. & declarat S. Thom. quodlib. 8. art. 13. & egregie S. Bonaventura in 2. sent. dist. 39. num. 19. Quod sit, ut quanto proximius accedit aliquis ad certam fidem, seu plenam credulitatem quod actus sit malus, tanto magis peccat contra conscientiam si actum illum faciat, quia majori periculo se exponit, & quantum sapit credulitatis, tantum sapit determinationis ad peccatum. Quare si peccat is, qui agit cum conscientia dubia, nihil habens credulitatis, utique magis peccat qui agit cum conscientia scrupulosa, cum habeat aliquid credulitatis quamquam levis: & adhuc magis peccat, qui agit cum conscientia ex credulitate, seu opinione probabili, & discreta, cum talis plus habeat credulitatis de malitia actus, quam ille, qui simplicem habet suspensionem. Ergo fatari oportet longe magis peccare eum, qui de peccato habet conscientiam, seu opinionem magis probabilem, quia talis absque dubio propius accedit ad certam fidem seu plenam credulitatem quod actus sit malus, & ideo se exponit majori discrimini, & gravius offendit Deum, cuius præceptum magis contemnit, prout hi gradus distinguuntur, & efficaciter probantur in præallegata Decretali Inquisitione. Ubi conjux si habet conscientiam impedimenti dicitur mentis ex credulitate levi, & temeraria, potest exigere, & reddere debitum conjugale, dummodo tamen prius huiusmodi conscientiam expodat, seu deponat. Sed si habeat talem conscientiam ex credulitate probabili, & discreta, potest reddere, sed non exigere debitum; non contra legem conscientiam committat offensam, ut ibi patet in 1. & 2. membro distinctionis. At vero si habeat certam fidem, seu plenam credulitatem de impedimento non potest debitum exigere, nec reddere sine mortali peccato, ut ibi deciditur in princ. & concordat textus in c. Litteras, de rescript. spaliat.

262 Sextum fundamentum est, quia in agibilibus quicumque non adhibet moralem diligentiam, quam debet ad cognoscendum quod sit verum, vel falsum, absque dubio peccat, ut docet S. Thomas

in 1. 1. qu. 76. art. 2. talis enim ignorantia cum sit eorum que scire potest, & debet, dicitur vincibilis, & affectata, quæ æquiparatur scientiæ, ut c. ut. 37. dist. & ideo non excusatur a peccato omissionis, c. Cum inhibito, de clandest. despons. c. 2. & ibi glos. in ver. affectata, de tempor. ordin. lib. 6. & optime declarat idem S. Thom. ubi supra. Sed qui sequitur minus probabilem, relicta probabili, non adhibet moralem diligentiam quam debet, & potest ad cognoscendum quod sit verum, vel falsum. Ergo a peccato non excusatur.

Minor probatur, quia minime dicitur adhibere moralem diligentiam ad aliquod negotium rectè peragendum is, qui spontè utitur mediis minus probabilibus & congruis ad illud rectè expediendum: hic enim ut plurimum a fine aberrat, ad quem non pervenitur nisi per medium, l. 1. de orig. jur. cum similibus. Quis enim dixerit illum diligentiam adhibere, ut cognoscat peccatum, seu errorem, aut falsitatem, qui dedit opera sequitur id quod magis apparet peccatum, & error, & falsitas, quam contrarium? Nam si magis probabilis apparet magis vera, oportet ut illius contradictoria minus probabilis appareat magis falsa, quam vera, quia unam falsam esse necesse est, ut in 4. Metaph. c. 6. Ideoque S. Thom. quodlib. 8. art. 13. ait: quem peccare si faciat contra legem, etiam non arbitretur facere: quod intelligendum est si non adhibuerit debitam diligentiam, ut veritatem cognosceret.

Septimum fundamentum est, quia in nullo alio humano gravi negotio, in quo agatur de proprio cuiusque commodo, seu interesse, sequitur quis minus probabilem partem, aut minus verum ad illius finem consequendum; & si quis illa sequatur, negligentia, seu culpa ipsius imputabitur, §. Ignorantiam quis, in fin. in fin. de obligat. quæ ex quasi contractu, l. Heredes, §. Non tantum, ff. Familia eriscanda. l. In rebus, ff. De jur. dat. l. Si constante, §. Si maritus ff. solut. matrim. Ergo multo minus id faciendum est in negotio animæ, in quo agitur de offensa Dei, & de vita æterna; ac si id fiat, majori negligentia, & culpa erit imputandum, ad tradita per glos. 2. in l. 1. ff. De pact. & in Authent. Ut cum, de appellat. cognosc. §. Si quis de practico, in ver. Si enim, & in §. Sacra, in ver. excipit. In sit. de ver. divis. Et constat ex D. Thoma d. quodlib. 8. in fin. art. 13. ibi: Periculo se committit, & sic procul dubio peccato, utpote magis amans beneficium temporale, quam propriam salutem. Constat text. in c. Ubi periculum de elect. lib. 6.

263 Octavum fundamentum est, quia in morali materia verum, vel falsum sufficienter ostenditur ex iis, quæ plerumque eveniunt, ut habetur in 1. Ethic. c. 3. prout enim communiter, & frequentius accidit, ita exitium veritas se habere, l. Evidens absq. ff. De edit. edit. l. Eum qui probabilem, c. De Episc. & Cler. l. Ideo quia, & ibi glos. 1. ff. De legib. c. 1. & ibi notant Jo. Calder. Card. Jo. de Inol. Abb. & DD. de Cler. non resident. Sed frequentius, & plerumque evenit, ut opinio minus probabilis sit falsa, Ergo qui in materia morali sequitur minus probabilem, posthabita probabili, sequitur id,

quod ostenditur esse falsum.

Minor propositio patet, quia cum ex duabus opinionibus oppositis oporteat alteram esse falsam, ut in 4. Metaph. c. 6. & per D. Thomam in sæpius citato quolib. 8. art. 13. necesse est fieri falsitatem potius inesse illi opinioni, quæ minus habet rationis, & probabilitatis, quam illi, quæ rationabilior, & probabilior est, c. Capellanus, de ferris. Et cum in existimatione, & opinione fieri possit ut mentiamur, ut dicitur in c. Ethic. c. 3. in princ. & iudicium, quod innititur opinioni sæpe fallatur, & fallat, ut habetur in c. a nobis, il. 2. de sent. excom. Quanto magis fallit, & fallitur iudicium, quod innititur opinioni minus probabili, cuius opposita validioribus, & probabilioribus falcitur rationibus?

264 Nonum fundamentum est, quia, ut inquit S. Thom. quolib. 9. art. 15. Omnis quæstio, in qua de peccato mortali quaeritur, nisi expressè veritas habeatur, periculose determinatur. Sed qui consultit opinionem minus probabilem, non habet expressè veritatem, quæ potius consultit id, quod plerumque contingit esse falsum, ut ostensum est in præcedenti fundamento. Ergo qui eam consultit, quæstionem periculose determinat, & consequenter exponendo se periculo peccati mortalis, mortaliter peccat, ut disertis verbis inquit S. Thomas, & Scotus supra citati num. 207.

Decimum fundamentum deducitur ex verbis Scoti alias relati in 4. sent. dist. 17. quæst. unic. videlicet: (Ubi via est facilior, id est magis in potestate hominis, & certior ad gratiam recuperandam, tenetur quilibet ad illam viam, ita quod, omiffa illa, non attendat aliam difficultiorem, & incertior, quia tunc se exponeret periculo salutis suæ, & videretur esse contemptor propriæ salutis.) Ita Scotus. Sed absque dubio via est facilior, & magis in potestate hominis, & certior ad peccatum vitandum si opinio minus probabilem, & magis tutam, ad quam intellectus magis flectitur propter rationes validiores, quam ad contrariam minus probabilem, & minus tutam. Ergo tenetur quis sequi magis probabilem, nec potest omiffa illa, attendere aliam minus probabilem, & minus tutam, quæ procul dubio incertior, ac difficultior est, cum ad eam difficultius flectatur intellectus, quam ad oppositam: alioquin ex sententia Scoti exponit se periculo salutis suæ, & videretur esse illius contemptor. Ad hoc cap. Si quis possit, & c. Si quis autem, de penit. dist. 7.

Undecimum fundamentum est, quia cum utrinque sunt opiniones æque probabiles, tenetur quis ex præcepto sequi partem tutiorem. Ergo multo magis tenetur quis ex præcepto tutiorem partem amplecti quando opposita est minus probabilem. Ut autem cum evidentia percipias vim hujus argumenti, apprehende statim intellectus, qui lanceas appendit æquo libramine, ut dicitur in c. 1. & inc. Abbate, §. Prefatus, de sent. & rejudic. lib. 6. & pone in lance dextera opinionem probabilem assermantem actum esse illicitum, quæ periculo vacat, ac tutior est: & in lance sinistra pone alteram opinionem æqualiter probabilem, quæ affirmat actum esse licitum, & habet peccati periculo, jam statim stat in æquilibrio, cum pondera utrinque sint

sint æqualia, & intellectus in neutram partem potest declinare; quia cum non sit ratio cur magis declinet in partem dextram, quam in sinistram, in hac paritate contrariorum motuum cogitur quiescere, & stat suspensus ac dubius, ut sexdecim solidissimis fundamentis monstratum est in questione precedenti in 1. conclusione à num. 125. usque ad num. 171. Scidco in tali dubio tenetur ex præcepto sequi partem affirmantem, actum esse illicitum, quæ tutior est, ut similiter probatum est in eadem questione in 2. conclusione à d. num. 171. usque ad num. 191. Pone modo in lance dextera ita: orz opinionem probabiliorē, ac tutiorem, & in lance sinistra opinionem minus probabilem, ac minus tutam. Certè lanx sinistra, quæ propter leviora motiva minus habet ponderis, minus etiam habet inclinationis, quàm habeat quando rationum pondera utriusque sunt æqualia. Item quantum assensus, & applicatio intellectus augetur in lance dextera, in qua sunt graviora motiva, tantum minuitur in lance sinistra, in qua motiva sunt leviora: ac proinde respectu partis sinistra intellectus magis fluctuat, & vacillat circa veritatem opinionis minus probabilis, ac minus tutæ, quam faciat, quando rationes in utraque lance sunt æqualis ponderis; & consequenter cum respectu partis sinistra plus habeat fluctuationis, plus etiam habet indeterminationis, & indebiti modi operandi, secundum Cajetanum alias citatum in *opusc. tom. 1. respons. 13. dub. ult.* Ergo si intellectus non potest inclinari in opinionem probabilem, & periculosa, quando est in dubio propter æquilibrium rationum utriusque probabilium, multò minus potest in eam inclinari, quando illa est minus probabilis. Et per consequens cum magis probabiliter opinetur illicitum esse actum, & faciat illum contra inclinationem intellectus, & sic contra conscientiam, & dictamen rationis, & ex perversitate voluntatis utique magis peccat, quàm qui agit cum dubio. Præterea si in dubio non est liberum, neque licitum opinari partem, quæ non movet ad assensum, quando propter æquilibrium neutra movet, multò minus erit liberum, aut licitum opinari unam partem non moventem, quando movet contraria, sicut contingit in magis probabili: nam illa tantum, non autem opposita movere potest, ut patet in duobus trahentibus pondus in contrarium, quorum unus sit validior altero, quia validior solum movet. Ac demum qui agnoscat unam opinionem esse probabilem, & aliam probabiliorē, in ordine ad sequendam licitè minus probabilem est in deteriori conditione, quàm is, qui est in dubio, quia dubitans non inclinatur in hanc partem magis, quàm in illam, l. in ambiguo. ff. De reb. dub. glof. in rubr. ff. De jur. & fact. ignor. Barthol. in l. adveniendi, nu. 20. ff. De iur. jur. & constat ex dictis in 1. quæst. ad nu. 125. usque ad num. 171. Ac qui agnoscat unam esse probabilem, & aliam probabiliorē, magis inclinatur ad assensum probabilioris tanquam veræ, & minus probabilis tanquam falsæ. Neque aliter, rebus sic stantibus, inclinari potest, cum non habeat libertatem ad libitum opmandi, sed violentè trahatur à fortioribus motivis, ut in 2. de Anima, res. 73. & plenius ostensum est *supr. in 1. fundam.*

mento pro hac sententia nu. 257. Ergo qui falsam opinatam & periculosa sequitur, contra conscientiam agit, & plus peccat, quàm qui est in dubio. Ac demum in dubio tutior pars est eligenda, & usus hujus regulæ necessarius est in dubio æquilibrium, ut latissime probatum est *supr. in 2. quæst.* Ergo multò magis est necessarius, quando dubium augetur ex parte illius opinionis, quæ affirmat actum esse licitum: ratio enim quare hæc opinio in dubio æquilibrium non potest eligi, est, quia habet annexum periculum, ut ibi demonstratum est. Ergo minus eligenda est, quando majus habet periculum, quod tunc utique accidit, quando de ea magis probetur dubitari, quam de sua contradictoria. Certum autem est magis de ea dubitari, quando minus est probabilis, quam sua opposita, si ergo quando est æquè probabilis non potest eligi, utique multò minus eligi potest quando est minus probabilis.

Duodecimum fundamentum desumitur ex illo Eccles. 3. 27. *Qui amat periculum, in illo peribit.* Quem locum citant in nostro casu plerique ex Theologis, ex quo sic formatur argumentum. Qui non vitat, quantum potest, periculum peccandi materialiter, quod quantum potest, id est adhibita morali diligentia, vitare tenetur, ipse amat periculum, & peccat in illo, seu peccat formaliter. Sed qui minus probabilem sequitur relicta probabili, non vitat quantum potest periculum peccandi materialiter, quod quantum potest, seu adhibita morali diligentia, vitare tenetur. Ergo formaliter peccat. Major est evidens, & est S. Thomæ & Scoti, quorum præcisa verba superius retulimus num. 207. & conceditur ab omnibus: nam omnes fatentur debere fieri moralem diligentiam in agibilibus, ut verum & rectum cognoscatur, & falsum & obliquum vitetur, & nisi quis illam adhibeat, non excusari ex ignorantia, quia est vincibilis, & affectata, quæ non excusat à peccato, cap. 2. de tempor. ar. dim. lib. 6. S. Thom. in 1. 2. quæst. 76. art. 2. & fusius dictum est *supr. in 6. fundamento pro hac sententia, & patet etiam num. 70. & 98.*

Minor propositio similiter patet, quia cum ex duabus opinionibus oppositis oporteat alteram esse falsam, ut sæpius repetitum est ex Philosopho in 4. *Metaphys. cap. 6.* & D. Thoma d. *Quodlib. 8. art. 6. 13.* & falsitas verisimilium inicit minus probabili, quæ debilioribus nititur fundamentis: utique qui illam eligit, relicta probabili, non vitat quantum potest periculum eligendi falsum, quod quantum potest, id est, adhibita morali diligentia, vitare tenetur. Et hic junge quæ in proposito dicuntur *infra in 28. fundamento.*

265 Decimum tertium fundamentum deducitur ex lib. 3. Regum cap. 12. videlicet: *Respondit Rex populo dicitur de relicto consilio Seniorum; quod ei dederant, & locutus est eis secundum consilium juvenum.* Ex quo loco arguitur sic. Reprehenditur Roboam, quòd locutus sit consilium deterius, non enim apparet hoc idèò factum fuisse, quia consilium illud aliquam probabilitatem non haberet, videlicet populum esse tractandum dure, ne alluesceret sic libere loqui, & seditionem excitare: Sed quia juniorum consilium prætulit consilio seniorum, non alia sanè de causa, nisi quia melius hoc, quàm illud censendum est.

est. Ad hoc bonus textus in c. De quibus, 20. *dist. ibi: Seniores provincia congrega, & eos interrogas; & pulcher textus in c. ult. 84. dist. ibi: gloria senum canities; hæc verò canities sapientiam designat, de qua scriptum est: Canities hominum prudentia est.* Et ibi glof. 1. dat concordantes: Sed qui sequitur minus probabilem, probabiliori relicta, consilium sequitur deterius, & minus sapientum. Nam teste Philosopho in 1. *Topic. cap. 1.* Probabilia sunt, quæ videntur sapientibus, & maxime notis. Et probatur in cap. *quis nesciat*, ubi Præpolicus nu. 7. *dist. 9.* Ergo qui sequitur opinionem minus probabilem, posthabita probabiliori, est merito reprehendendus. Et sanè si licet amplecti minus probabiles opiniones, licet etiam vivere secundum consilium minus sapientum, imò plerumque desipientium, seu errantium; nam ex contradictorijs unam tantum esse veram necessè est, ut in 4. *Metaph. d. c. 6.* & ut plurimum debet esse probabilior, & magis sapiens dicitur, qui de rebus judicat juxta earum pondera, quæ sunt momenta rationum, c. *Ego sola*, 9. *dist. c. iudicantem*, 30. 4. 5.

Decimum quartum fundamentum deducitur ex Aristotele in 2. *de Anima*, text. 152. ubi ait (intelligere, in quo est rectè quidem prudentia, & scientia, & opinio vera, non rectè autem, contraria horum.) Ex quo loco arguitur sic. Rectè intelligere, & sapere, est sequi opiniones veras: Sed qui sequitur minus probabiles, ut plurimum sequitur falsas, quia ut plurimum ratio humana potè discipulèntem non fallitur. Nam ratione naturalis discernimus quid sit bonum, & quid sit malum: signatum est enim super nos lumen vultus Dei, & hoc lumen est lex naturalis, quæ est impressio Divini luminis in rationali creatura, ut inquit S. Thomas in 1. 2. *quæst. 91. art. 2.* & ex illo Fortunatus Garzia de nr. *fin. utriusque juris c. 1. num. 80. tract. com. tom. 1. pag. 130.* & lumen naturale intellectus nihil est aliud, quàm manifestatio veritatis, ut idem S. Thomas docuit in 1. 2. *quæst. 67. art. 1.* Undè vix aliquid reperitur contra naturalem rationem, quod non remordeat conscientiam, ut ait Bald. in *cons. 38. incip. D. Thomas in fin. lib. 1.* Item argumenta rei indicant ipsam rem, *Intelligentiæ de verb. signif.* Ergo qui sequitur minus probabiles, ut plurimum non rectè intelligit, neque sapit, undè nec prudens censerè potest, nec bonus, quia cum ex duabus contradictorijs necessariò una sit vera, altera falsa, & plerumque falsa sit minus probabilis, utique talis voluntariè, ac reluctante conscientia sequitur id, quod plerumque est contra veritatem. Ad hoc bonus text. in c. *Abbas sanè*, & *Cæterum*, ibi: (Nec etiam Judex ipse, cognita re, pronuntiare veritate, pronuntiare in contrarium possit cum libera conscientia, & securâ.) *de sent. & re judic. lib. 6.*

Decimum quintum fundamentum deducitur ex c. *In canonicis*, 19. *dist. ibi* Augustinus ait: In illis scripturis, quæ non ab omnibus recipiuntur, præponendas eas esse, quas plures, gravioresque recipiunt, eis, quas pauciores, minorisque autoritatis Ecclesie tenent: Ergo ex sententia Augustini, juxta plura, & graviora motiva est judicandum; ac pro-

inde opinio probabilior semper est sequenda.

Decimum sextum fundamentum sumitur ex S. Joanne Chrysostomo, sive Auctore imperfecto in *Martii*, cujus tamen autoritas gravis est apud Theologos, & crebrò ab illis citatur; ait enim *homilia 44. in cap. 23.* (Si vestimenta empturus, gyras unum negotiatorem, & alterum, & ubi meliores vestes inveneris, & pretio viliori ab illo comparas: Quomodo non oportet populum circuire omnes Doctores, & inquirere ubi sincera veritas Christi vendatur, & ubi corrupta, & veriorē eligere plus quam vestimentum?) Et superius dixerat, tales esse inexcusabiles, si errant in fide. Cujus testimonium valde etiam redarguit Auctores modernos, qui aucti sunt affirmare, tutum esse in conscientia eum, qui propositum habet varios Doctores consulendi, quousque inveniat aliquem respondentem juxta desiderium suum, ut dixi *supr. nu. 30.*

Decimum septimum fundamentum sumitur ex Tullio in *libro de Senectute*, ait enim: (Magnæ felicitatis est veras opiniones in senectute saltem allequi.) Sed veras opiniones per rei evidentiam allequi non possumus, cum moralia, saltem ut in pluribus non sint demonstrabilia, ut ex Philosopho dictum est *nu. 50. & 52.* Ergo ut veras allequamur, magis probabiles, quæ debemus, non autem minus probabiles, quæ plerumque sunt falsæ, ut dictum est in 14. *fundamento.*

269 Decimum octavum fundamentum sumitur ex Divo Thoma *quodlib. 3. art. 10.* ubi docet: In his, quæ ad fidem & mores pertinent, nullum excusari ex simplicitate, si sequatur erroneam opinionem alicujus magistri, & redderatio-nem dicens: In rebus enim dubijs non est de facili præstans assensus. Intelligit ergo Sanctus Doctor de dubio, quod oritur ex diversitate opinionum, ideoque peccare illum, qui eas non examinat, ut sequatur veras, sed facillè sequitur alteram propter autoritatem alicujus Doctoris. Et *quodlib. 8. art. 13.* affirmat, cum sunt contrariæ opiniones de aliquo articulo, oportere ad hoc, ut quis excusetur à peccato, ut ex contrarijs opinionibus in nullam dubitationem adducatur. & post adhibitam diligentiam non inveniat aliquid, quod cum moveat ad credendum esse illicitum id, quod agere intendit. Sed qui sequitur minus probabilem, relicta probabili, utique invenit aliquid, quod eum movet ad opinandum illud esse illicitum, imò quod magis movet, quàm moveat ad opinandum illud, quod putat esse licitum, & ex contrarietate opinionum in dubitationem adducitur: imò in pejoristatu reperitur, & magis culpabiliter agit, quàm ille, qui est in dubio, quia agit contra inclinationem intellectus in alteram partem, & sic contra dictamen rationis propter fortiora motiva, quæ sunt in magis probabili, quàm relinquit, ut evidenter monstratum est *supra in undecimo fundamento* pro hac sententia: Ergo ille præstat facilem assensum his, quæ dubia sunt, quàm potius his, quæ magis apparent falsa, quàm vera, contra Angelicum Doctorem, & citò credit, ideoque levitè est corde contra Divinum testimonium, *Eccles. 19.* id est imprudenter agit, & peccat.

Et confirmatur, quia S. Thomas vult in contrarietate opinionum, si una amplectenda est, ita nobis alteram improbabilem videri, ut nihil nos moveat, quin nostram indubitam teneamus. Quamvis minus igitur ille concederet nos posse illam amplecti, cuius contraria ita nos moveat, ut solidiora argumenta veritatis illam habere existimemus? Quam longe quanto distant a sententia Doctoris illi, qui, quantumvis reluctante conscientia, quae sequitur validiores rationes, & fortiora motiva, nituntur eam detorque- re in eam partem, in quam, praeponderante parte contraria, nullo modo, neque etiam physice inclinari potest? Nonne hoc est formare conscientiam contra conscientiam, & opinari non fecundam apparentiam rei, sed fingere verum ex nostro arbitrio, adversus ea, quae diximus supra in 1. fundamento pro hac sententia.

Decimum nonum fundamentum est, quia iura expressè determinat in varietate opinio- num eligendam esse magis probabilem. Clem. unic. s. fin. ibi: *Opinionem secundam tanquam probabiliorem.* & c. *Duximus eligendam, de Sum. Trinit. & fid. Catholice, c. Capellanus, ibi.* Sed pol- lerior sententia meliori & sublimiori nititur ra- tione atque ibidem notant Abb. & Doctores, *de ferys, l. idem cum eodem, in fin. cum ibi notatis per Bald. Angel. & Doctores, ff. De iurisdict. omn. iudic. l. Aemilius, ff. De minor. l. Pater, ff. De evict. & textus fortis in §. Item pretium, instr. de empr. & vend. ibi: Sed Proculi sententia dicens, & permutationem propriam esse speciem contra- ctus, merito prevaluit, cum & ipse alijs Ho- mericis verbis adjuvaretur, & validioribus rationibus argumentaretur. Pondera illud ad- verbium, *merito*, quod impletat quod rationabiliter, & de iure, ut l. cum de lege, ff. De probat. l. Merito, ff. Pro socio, l. 3. ff. De pena le- gata, l. 1. §. De loco publici fruam. Unde ille textus efficaciter probat, rationis & iuris esse, ut in contrarietate opinionum praevaleret probabi- lior, & solidioribus argumentis vallata, & ideo iure optimo sententia illa Proculi dicitur esse verior in l. 1. prope fin. vers. Sed verior, ff. De con- trahen. empr.*

271 Vigelimum fundamentum deducitur ex for- mulis loquendi, quibus utuntur Doctores classi- ci in opinionibus eligendis, & in decidendis quaestionibus. Nam glos. Innoc. Specul. & alij eo celeberrimos Canonistae hoc serè observant. Aliquando enim simpliciter referunt plures o- piniones, & nullam expressè approbant: & tunc censentur transire cum illa, quam recen- sent ultimo loco, glos. in l. Qui situm, circa fin. ff. Ad Trebellian. Holtien. qui loquitur de opinio- nibus Innocentij in c. 1. de pen. lib. 6. & de o- pinionibus glos. Innoc. & Speculatoris scripse- runt Bald. & Angel. in l. si idem cum eodem. s. fin. ff. De iurisdict. omn. iud. Nisi primo glos. ponat aliquam opinionem, & postea subijciat, alij di- cunt, seu quidam dicunt: quia tunc prima cen- sentur opinio glossa, ut per Jas. in d. s. fin. nu. 3. & Des. in c. 1. prope fin. sup. eod. ubi limitant etiam duobus alijs modis. Aliquando cogitando re- linquunt, cum praedubio non audent aliquid de- terminare. Plerumque autem aut unam opinio- nem resellunt, & aliam expressè approbant: aut simpliciter uni adhaerent, & censentur con-

trariam reprobare, licet id clarè non explicent, ut notat Legista in d. l. si idem cum eodem, s. fin. ff. De iurisdict. omn. iudic. & Canonistae in d. c. 1. sup. eod. Porro Jurista, praesertim in leduris ex- celsis, ubi opinio non praesertim unam dicunt communem, aliam melioribus rationibus sulci- tam, unam viorem esse, equiorem alteram: unam defendi posse in via disputativa, seu in puncto juris, sed contrariam sequendam esse in consulendo, & iudicando, & alia his similia. At vix reperies classicos Canonistas in moralibus, & spectantibus ad salutem animae unam sententiam sequutos fuisse, & assensisse oppositam esse probabilem, & ad praxim deduci posse. Et quamvis saepe affirmat aliquid esse probabi- lius, seu verius; non tamen inde licet inferre, ut sententiam contrariam esse probabilem, aut verum, quemadmodum perperam deducunt ali- qui ex recentioribus. Quinimo per ea verba censentur approbare opinionem, quam dicunt probabiliorem, & contrariam resellere, ut per Jo. Andr. in c. litteras, col. 2. in verb. melius, & in glos. sup. eod. ver. De resit. spoliat. & probatur in Clem. unic. in fin. de Summa Trinitate, & fide Catho- lica, ubi in articulo illo, *transactibus in Baptismo infunduntur virtutes*, relatis duabus opinionibus, eligitur affirmativa tanquam probabilior. Et tamen glos. ibi in ver. *dirigendum*, & Doctores communiter asserunt sententiam illam esse ab omnibus tenendam, & contrariam rejectam censeri. Ad idem textus in c. Tertio loco, in ver. *Consuetudine, de praesump.* Imò iuriconsultus in d. l. si idem cum eodem, simpliciter recenset duas oppositas iuriconsultorum sententias, & neutram ex illis approbat, sed tantum in fine ait: illorum sententia probabilior est. Et tamen per hac verba opinionem illam censeri approbatam, nec quemquam posse contrariam sequi, firmant ibi Bald. Angel. Jas. & ceteri Doctores. Et concordat textus in l. Pater, vers. *Sed vi- deamus ne probabilius dicatur, ff. De evict.* Nec re- fragatur textus in c. *Cum Martine, §. Quasi visi, de celebrat. Missarum*, Nam respondetur articulum, de quo ibi, videlicet utrum in Sacramento Altaris aqua cum vino transmutetur in sangui- nem, neque ad fidem, cum non sit definitus ab Ecclesia, neque ad more pertinere. Unde non mirum, si inter opinionem Scholasticorum illa probabilior iudicetur, quae asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari, & tamen dicatur non esse inconveniens, vel absurdum, si aqua in corpore Christi esse credatur. In his enim licitum est sequi opinionem minus probabilem secundum Sanctum Thomam, & innocen- tium, & alios supracitatos num. 16. & seq. Praeterea in d. §. *Quasi visi*, ex eo quod Pontifex dicat unam sententiam esse probabiliorem, non censentur contrariam respicere, quia hoc expres- sè declarat in vers. *Sed non conveniens*, sicut fit in c. *Litteras ibi: (Nos autem ad praesens nullam de praedictis sententis reprobamus, de resit. spo- liat.* Ergo oppositum est dicendum, cum Canon expressè non declarat se non damnare senten- tiam contrariam, sed simpliciter unam eligi tanquam probabiliorem, iuxta terminos dictae *Clement. unica*, quae hoc modo conciliatur cum d. §. *Quasi visi* Divus Thomas verò, adduc- tis hinc inde argumentis, semper ultimo loco

273

274

docet quid tenendum, & respondet obje- ctis; idemque serè observant reliqui graviores Theologi. Sed & Patres ubique docent quid nos tenere oporteat, nec unquam in spectantibus ad eorum memini me legisse eos relinquere no- bis libertatem eligendi opinionem, quam ma- luerimus. Imò Augustinus de unico Baptismo, lib. 7. c. 35. in re gravi, & dubia, non avius quidquam diffinire, censet Divinum iudicium concordatione, & impensis supplicii devotio- ne gemitibus esse implorandum. Quod refertur in c. *Solet de consec. dist. 4.*

275 Vigelimum primum fundamentum est, quia opinio communis proculdubio est probabilis; nam secundum Philosoph. 1. topic. c. 1. Probabi- lia sunt quae videntur omnibus, vel pluribus. Ideoque est amplectenda in iudicando, & con- sulendo, ut est text. qui ad hoc communiter al- legatur, in l. 1. ibi: *Sanè crebrior apud veteres opinio est.* Ubi Bald. notat ff. De offic. quastor. & in c. *Navimus, de verb. signif. & tradit Alexander conf. 134. Praevio themate, in fin. lib. 1. & conf. 22. Viso processu, circa fin. lib. 2. Felin in c. 1. col. penult. vers. Nono salite, sup. eod. Dec. conf. 131. Revocatur, in extremum verbum, Idque facillè ad- mittunt Theologi illi, qui, ut dicemus in nit. quest. in princ. putant opinionem reddi probabilem etiam ex sola auctoritate unius Doctoris. Et tamen non licet opinionem communem se- qui, si contraria sit probabilior, seu, quod idem est, verior, & melioribus rationibus subnix- a, ut est textus in c. 1. de ijs, quae sunt à major. par. cap. in c. Sane quippe. 9. dist. & in l. 1. §. Sed ne- que C. de veter. iur. enucleat. ubi Justinianus ait: (Sed neque ex multitudine Auctorum, quod melius, aut equius est iudicatore, cum possit minus forsitan, & deterioris sententia, & multos, & majores aliqua in parte superare.) Et tenet Holtien. in c. 1. in fin. sup. eod. dum ait (communem opinionem semper esse tenendam nisi notoriè male dicat, vel rationabiliter convin- catur, quod bonus iudex, & acutissimi ingenii existimabit) & sequitur, ibi totidem verbis Jo. Andr. *idem in fin.* & alij communiter. Ideo- que in Nicæna Synodo etiam aliquibus videretur statuendum esse, ut Episcopi, & Presbyteri ab uxori- bus, quas ante consecrationem duxerant abstinere, tamen Synodus laudavit sententiã solius Paphnutii tanquam probabilior, licet nuptiarum esset in expertus, ut refertur in c. *Nicæna, 31. dist. quem textum ad hoc propositum ponderat glos. in c. Capellanus, in ver. Rationabiliter de ferys.* Et est communis opinio, ut dicemus infra nu. 347. Ratio est, quia ad summum opinio communis habet vim consuetudinis, secundum Bald. hic. nu. 8. At consuetudo rationem non vincit, 2. C. *Qua sit longa consuetudo. l. Quod non ratione, ff. De legib. c. fin. de consuet. Er- go nec opinio communis. Imò ut dicebat Du- randus in prologo, dimittens rationem propter auctoritatem humanam incidit in insipientiam bestialiam. Ad hoc bonus text. in c. *Ego solus, juncta glossa, in verbo Quantaliber, & in c. Neque quorumlibet, 9. dist.* Et quamvis sequens com- munem opinionem, posthabet veriori, excule- tur à pena in foro externo, eo quod opinio communis inducat errorem probabilem, ut est text. cum glos. in c. *Vincio, de Postul. Pralat. lib. 6.***

276

277

278

279

tamen non ex catur in foro conscientia, ut ex- mente Innocentij declarat Bart. in l. fin. C. de pen. iudic. qui male iudicant; quia debuit eligere eam, quae validioribus rationibus firmatur, s. *Item pretium, instr. de empr. & vendit. Et l. Edicto, C. de edict. D. Adriani tollen. secundum eum, & sequi- tur Sylvester in ver. Opinio, num. 2. Quamobrem si opinio communis est probabilis, & tamen non licet eam sequi si opposita sit magis probabilis: Ergo non licet sequi opinionem probabilem, relicta probabiliori.*

280 Vigelimum secundum fundamentum sumitur ex Baronio ad annum 435. ubi refert edictum Theodosii tenoris infra scripti, videlicet: (ubi diversae sententiae profereuntur, prior numerus vincat Auctorum; vel si numerus aequalis sit, ejus partis praecedat auctoritas, in qua excel- lentis ingenij vir Papinianus emineat, qui ut sin- gulos vincit, ita cedit duobus.) Haec ibi. Si igitur ex edicto tanti Imperatoris sequenda est opinio, quae probabilior est ex principio extrin- seco auctoritatis, cur itidem non sit sequenda si probabilior sit ex principio intrinseco ratio- num, aut ex intrinsecis, & extrinsecis simul jun- ctis? Confert textus in c. *Prudentiam, §. Ille quippe, de off. Deleg. & in l. Duo ex tribus, ff. De re iudic. & quod notat Feder. de Sen. conf. 1. n. 2. vers. Praeterea sive dicamus, & n. 3. vers. Prae- terea ad hoc.*

281 Vigelimum tertium fundamentum est, quia probatio plenior absorbet, & confundit minus plenam directè oppositam, c. *Proposuit de Cler. excom. ministr. glos. in c. In nostra, in ver. Men- tionem, de Procurat. Gemin. conf. 27. Super du- bijs, in prin. & num. 11. Et ideo testes numero plures in concursu praevalent paucioribus. c. Licet, de probat. c. in nostra de resit. Feder. de Sen. conf. 185. Super eo. in princ. & praevalet probatio, quae majori numero testium est mu- nita, Bald. conf. 452. *Quis melius, in prin. lib. 4.* Et est regulare, quod probatio potentior extin- guat minus potentem, Socin. conf. 54. n. 13. & num. 18. lib. 4. Alex. conf. 84. num. 7. Cravet. conf. 6. num. 50. Rufus in discordia praevalet ju- dicialium, quod plurimorum sententis confirma- tur, c. *Prudentiam, de off. Deleg. c. In cano- nicis, 19. dist. Anchar. conf. 157. Summa pru- dentia, num. 3.* ideoque Doctores numero plu- res praevalent paucioribus, l. 1. ibi: *Sanè cre- brior apud veteres opinio est, ff. De offic. quasto. c. No- vimus, ibi: & quorundam sit opinio à pluribus approbata, de verb. signif. & dictum est supra in 21. fundamento, num. 275.* Rufus due rationes vincunt unam, l. *Nam & si, & ibi communiter scribentes, ff. De in off. testam. Bart. in Au- thent. itaque num. 1. Cod. cum de successio. & ra- tio fortis minus fortem tollit, arg. l. A duo Pa- tronum, §. Marcellus, ff. De iurjur. & arg. glos. in c. Cum inter R. in ver. Episcopi manus de elec. & tradit Barbat. in repet. l. Cum acutissi- mi, col. 2. C. de fideicom. & Antonius Nicellus de concordia glossar. num. 32. tract. com. tom. 1. fol. 2. 11. Sive igitur sumatur probabilitas ex prin- cipio extrinseco auctoritatis, sive ex principiis intrinsecis rationum, semper opinio probabilior, quae pluribus nititur Auctoribus, aut validiori- bus fundamentis, absorbet, confundit, ac de- struit minus probabilem, quae pauciores habet**

282

283

284

Autiores, ac leniora motiva. Ad quod est textus optimus in d. §. Item primum, infra de empr. & vendit. & in l. 1. ff. eod. & sic in concursu probabilioris, opinio non est probabilis, sed reprobabilis.

285 Vigefimum quartum fundamentum deducitur ex more, & consuetudine civitatum, rerum publicarum, & regnorum totius Orbis, secundum quam decidi solent, ac terminari cause, & controversie ex pluralitate suffragiorum; & sic sequendo magis probabilem ex principio extrinseco autoritatis. Quae consuetudo est etiam juri communi conformis, quo statutum est, ut in omnibus actibus univertitatum semper praevaleret sententia majoris, ac sanioris, ut de electionibus est cautum in c. Licet devitanda, in fin. & in c. Quia propter, de elect. cum multis similibus: & de postulatione in c. Scriptum, eod. tit. & de presentatione in c. Quoniam de jur. patron. & de collat. tradit Feder. de Sen. d. conf. 1. num. 3. vers. Et hoc etiam declarat, & de actibus capitularibus in c. Cum in cunctis, de his, qua sunt à major. par. cap. & c. fin. & generaliter de omnibus actibus Univertitatum, in l. Quod major. ff. Ad municipalem, in l. Nulli, ff. Quod cuiusque universit. nomi. & in l. Nominacionem, D. De Decurion. lib. 10. Feder. de Sen. d. conf. 1. in princ. vers. Hoc praesupposito. Cur ergo non idem dicendum in controversiis moralibus, ut sententia probabilior praevaleret minus probabilis? Quippe pars probabilior potest dici pars major ex principio extrinseco, cum habeat Authores numero plures, & graviore, ut c. In canonice, 19. dist. Item dici potest pars sanior ex principis intrinsicis rationum; tum quia nititur motivis magis rationabilibus, tum quia propter majorem conscientiae securitatem praefert majorem Dei zelum, quam opposita minus probabilis, & minus tuta, Ad text. in c. In Genesi de elect.

286 Vigefimum quintum fundamentum sumitur ex Decretis Capitularum Generalium, & Constitutionum nonnullarum Religionum, quae praecipunt suis subditis Regularibus, ut in controversiis moralibus sequantur opiniones magis probabiles, ut in specie ex Decreto Quinti Capituli Generalis Clericorum Regularium Theatinorum, & ex duabus epistolis pastoralibus Generalis ejusdem Religionis, quas quidem Constitutiones obligare sub reatu peccati mortalis defendit novissime Antonius Merenda in suo tractatu de hac materia in praefatione pag. 174. num. 485. & 486. & superius pag. 4. num. 8. redarguit Authorem, qui evulgavit libros de casibus conscientiae, in quibus profiteretur se sequi modum determinandi probabilitatem opinionum Constitutionibus sui Ordinis minime congruentem. Idem constat ex Constitutionibus Ordinis Sanctissimae Trinitatis Redemptionis captivorum cap. 3. de off. Patrum Lecturam, ubi sic legitur: In opinionum delectu habeant Patres lectores specialem advertentiam, & enixe studeant communiores, magisque probatas sententias tueri, nec ad ostendendam ingenii subtilitatem adducant opiniones obsoletas, absurdas, inutiles, praecipue falsas, aut minus probabiles.

287 Vigefimum sextum fundamentum deducitur

ex instructionibus Synodalibus R. P. D. Antonii Godeau Episcopi Gralesis ex Gallico idioma te transferis in haec verba: (Si Confessores omnes unanimiter abstinerent à tanta indulgentia, qua peccatores abutuntur, eisque eandem viam ostenderent pravos habitus dimittendi, atque ad Caelum perveniendi: ambigendum non esset, quin in Christianis cerneretur notabilis mutatio. Censeo abstinentiam quidem esse à ferro, & igne extra casus extremitatis: sed ubi extremitas advenit, negari non potest, quin ferro, & igne utendum sit, & consultius ægrum impellere ad gemitus, & clamores, quam sine re ut moriatur. Quoties Judai scandalizati sunt ex sermonibus Christi Salvatoris nostri nunquid propterea immutati sunt? lenivit praecepta sua abnegatione sui ipsius, crucis amore, mundi abrenunciatione & odio rerum omnium, quae seculum redolent. Nunquid Christianus est vir delictarum? Quippe illius vita, ut Tridentinum Concilium aditruit, perpetua penitentia esse debet. Quod si verum est de Christiano, quid de peccatore, qui Christiani nihil habet praeter nomen, & qui gloriosam hanc qualitatem sepius sedavit. Quomodo arcta erit via, quae ducit ad Caelum; & à paucis inventa à maxima, quae hodie vigent, sunt veræ, quibus mediantibus, haec via tanoperè est prolata, per quam nemo est qui incedere non possit percommodè cum suis ambitionibus, usuris, luxibus, superfluitatibus ac deliciis? Nonne verum est hodie in multis occasionibus satis esse, ut quis ingenium habeat ad rectitudinem, cum dexteritate suas intentiones ad multa peccata vitanda? Christus ait Caelum esse pro idiotis, & parvulis, id est pro humilibus, & simplicibus. Verum hoc nostro saeculo juxta magis communes, magisque receptas propositiones, Caelum est tantummodo pro ingenii subtilibus, & pro magnatibus, pro quibus affidue clamatur pax, pax, & qui in vita canonicorum in statu longo distito à sanctitate. Quam mensuram accipiunt majori ex parte directores conscientiarum, qui si non pro commoditate penitentium, certe pro sua exultatione, & mundi judicio minime respiciunt ad veram Dei gloriam, nec ad regulas Evangelii, nec ad Sanctorum exempla, nec ad proximi detrimentum, ut merito dicere possumus cum Psalmista: Salvum me fac Deus, quoniam despicit Sanctus, & diminuta sunt veritates à filio hominum. Ex recta administratione Sacramenti Penitentiae dependet instauratio Ecclesiasticae disciplinae, ac morum reformatio in Christianis. In declarationibus casuum contingentium sequimini hoc generale axioma, ut eligatis semper eam opinionem, per quam Deus magis glorificatur, & quae majorem habet conformitatem cum arcta via Evangelii. Maxima valde periculosa est illa, quae hodie erudit nonnullos Confessores, quod possumus relinquere probabiliorum opinionem, ut sequamur minus probabilem: & probabilem censeri, si duo Authores illam doceant, imò & si unus dumtaxat. Etenim aperta hac via, vix reperies actionem ullam pravam, quae non sit licita.

289 Vigefimum septimum fundamentum sumitur ex quam plurimis assertionibus, quas Patres Parisienses, & Rothomagenses univ. Clero Gal-

Gallicano paucis abhinc annis proposuerunt non tolerandas, & auctoritate Superiorum prohibendas, inter quas primo loco tanquam aliarum praecipuam collocarunt hanc, de qua nunc disputamus, videlicet, à peccato immunem esse qui relicta opinione, quam veram credit, & quae magis tuta, contraria sequitur minus probabilem, minusque securam, ut solus patebit infra num. 336. Judicium autem tam magni cœtus Praebyterorum, qui in urbibus Regni praecipuis animas regunt, & conscientias dirigunt, parvi non est faciendum. c. Prudentiam, s. illa quippe, vers. Integrum enim est judicium, de off. Delega. cum concordantibus, de quibus ibi per glossam in ver. Plurimorum.

Vigefimum octavum fundamentum est, quia imprudenter agit qui pro regula suarum operationum utitur judicio probabilis, sequiturque opinionem, quam solam putat probabilem esse, minime reflectens ad motiva partis oppositae, ut probatum est vigintifex fundamentis in 1. quæst. an. 59. usque ad n. 111. praesertim n. 66. & 69. & 70. & seqq. Agit autem imprudenter, qui ex duabus opinionibus aequè probabilibus sequitur minus tutam, ut similiter est probatum latissime in 2. quæst. an. 171. usque ad. 229. Ergo agit imprudenter, qui sequitur minus probabilem & minus tutam, relicta probabiliori, ac tutiori, quia tunc magis accedit ad illud extremum; quod probabilis potest esse falsum, cum ejus contrarium probabilis sit verum: opinio enim minus probabilis in concursu probabilioris magis habet speciem mali, quam boni; nam quanto sua contradictoria magis apparet vera, tanto hæc minus probabilis apparet falsa, ut constat

290 ex dictis supra in 11. fundam. In rebus autem ad salutem animae pertinentibus, ut dicit Augustinus in lib. 1. de Baptis. c. 3. graviter peccat, qui certis incerta praeponeit, & magis incaute agit qui majori periculo se exponit, c. Vbi periculum, de elect. lib. 6. glof. 1. in c. 2. de iuram.

291 cal. glof. fin. in c. Venerabilis, de reprob. Et profecto nunquid non imprudens, ac temerarius dicens esset, qui pontem ingrederetur sylvam, quam probabilis crederet obfessam esse à latronibus, & grassatoribus, ut per D. Ambrosium psalmo 1. Quive ultra se in altum puteum dimitteret per funem, quem probabilis judicaret procius contrafractum iri? aut qui cum medicamento tum haberet, tamen illud sumeret quod probabilis putaret esse mortiferum? Aut qui in duello pugnaret cum milite strenuo ac forti, à quo probabilis opinaretur se fore interficiendum? Aut qui cum decem millibus bellum committeret adversus Regem, qui cum viginti millibus veniret ad se, ut Luca 14. Rursus transeundum est mihi flumen: consulo aliquot viros fide dignos an vadum sit tutum, respondent illi esse tutum, & plures sapè transire, nec alicui unquam aliquid mali accidisse. Si ergo illorum auctoritate, & probabilibus rationibus adductus flumen ingrediar, non sum dicendus imprudens, aut temerarius, licet securus possim per pontem transire. At si volenti mihi flumen ingredi occurrant viri multo plures, & majoris auctoritatis, ac fidei, obreptantes flumen esse profundum, ac rapidum, & multos in eo perisse, ac proinde periculosum esse illi se committere.

Prosp. Fagn. in 1. Decretal.

re. Certè si eorum testimonio, & rationibus validioribus auditis flumen intrarem, non solum imprudens, ac temerarius, sed etiam fatuus dicens essem, & merito culpa meae omnes adferberent, si quid in aquis mihi deterius contingeret. Alia periculorum exempla his similia habes apud S. Basilium de instit. Monach. c. 74. & S. Jo. Chrylost. hom. 9. sup. Epistolam ad Thesalonicensis. Porrò quisquis periculum non estimat, temerarius dicitur, Archid. & Jo. Andr. in c. Quia plerique in princ. de off. Ordinari. lib. 6. Imò stultus, & fatuus secundum glof. in c. 1. in ver. temerarius, & ibi Ioan. Monach. & Joan. Andr. de sent. excom. eod. lib. Quae cum ita sint in periculo salutis corporis, longè magis vendicant sibi locum in periculo salutis animae, quae corpori est praeponenda, ut arguit glof. fin. in c. Ille autem, 32. quæst. 5. Ad hoc c. Sedulo, 38. dist. cap. Praecipimus, 12. quæst. 1. & c. Sollicitè, de major. & obed. Pulchrè Abb. in c. Litteras, num. 25. de reprob. spoliat. Itaque maximè imprudens est, ac temerarius, ne dicam fatuus, qui minus eligit opinionem minus probabilem, ac minus tutam, & exponit se salutis periculo, c. Significasti, il. 2. & c. Petio de hupic. Et propterea lethaliter peccat secundum S. Thomam. quod lib. 8. art. 13. Scotum superius relatam num. 208. Sylvestrum in ver. Dubium, q. 2. num. 4. Cajet. in opuscul. tom. 1. tract. ult. & in Sum. in ver. Opinio, Paleot. de Sacr. Confess. Consult. p. 5. quæst. 13. vers. Quod vero, facit text. in c. Quia periculosum, de sent. excom. lib. 6. ubi Archid. in princ. ait: quia periculosum, ideo vitandum, in c. Miratus, 93. dist. & in l. 1. §. Si quis, ibi, Nam magis consulendum, de Carboniano edito. Et his adde quae dicta sunt supra in 12. fundamento pro hac sententia.

292 Vigefimum nonum fundamentum deducitur ex pluribus absurdis, quae sequuntur ex doctrina de libera electione opinionis minus probabilis: quae quidem absurda sunt adeo gravia, ut differant ab invicem auctores contrariae sententiae, & inter se pugnare coegerint: nam alii absurda illa ingenue fatentur, sed rationem aliquam conati sunt invenire, secundum quam hæc doctrina generaliter proposita sit limitanda in certis casibus, & cum aliquibus declarationibus intelligenda. Alij vero contra animadvertentes hujusmodi limitationes asserti sine ullo fundamento vere rationis, aucter negant illa esse absurda, quamquam reluctante conscientia; quod enim afferunt absurdum non esse, imò prudenter, & licite fieri, id ipsi agi se cum nullo modo vellent, nempè si ægrotarent, quærere Medicum, qui viam minus probabilem sequeretur in eis curandis: aut si litigarent putantes se litigare pro justitia, habere judicem, qui pro minus probabilis contra magis probabilem judicaret, & alia ejusmodi, quae oretenus tantum concedere possunt ut vera, ad text. in l. 1. ibi, non verbotenim, ff. Quod quisque juris.

293 Itaque vigefimum nonum fundamentum deducitur ex primo absurdo, quod est de Medico. Nam ex libera electione opinionis minus probabilis, ac minus tute sequitur ut Medicus curans ægrotum, cui magis probabile sit medicamentum non profuturum, minus verò probabile

H 2

pro-

profuturum, cum habeat aliud in promptu, quod magis probabile est profuturum fore, possibile tunc dare illud medicamentum, quod minus probabiliter esset profuturum, relicto eo, quod probabiliter posset prodesset. Rursum posset dare medicamentum, quod magis probabiliter obesset, & minus probabiliter prodesset; & sic probabiliter occideret. Hoc autem esse perquam absurdum, vel ex eo manifestum est, quia nemo vellet talem Medicum. Arg. 1. ff. De decr. ab Ordin. fustion. & satis constat ex dictis Innocentij, Jo. Andr. & aliorum, quos supra retulimus num. 250. Et quamvis negent id esse absurdum Azor. in fit. moral. tom. 1. lib. 2. c. 17. q. 11. Aragonius 2. quæst. 63. ad dubium penultimum. Salas 1. 2. quæst. 21. tract. 8. disp. unice. sect. 15. à nu. 176. tamen convincuntur ratione illa naturali, & evidenti, quia, ut prædixi, nemo eligeret sibi Medicum, qui probabiliter occideret, quam sanaret; & si quis talem eligeret, aut probaret, hunc ego censerem magis ægri mente, quam corpore; stultus enim, & fatuus dicitur, qui dicitur se committit. glos. in c. 1. in ver. Temerarius, & ibi Jo. Monach. & Jo. Andr. de sent. excom. lib. 6. Talis igitur est meritò reprobandus, idque non propter ignorantiam, sed propter malitiam, quia non Medici officium implet, sed homicidam agit, juxta text. in c. Abste, 50. disp. in fin. ubi dicitur: Hoc non est curare, sed, si dicere verum volumus, occidere. Et hoc non alia ex causa, nisi quia minus probabile sequitur, relicta probabiliori, atque tutiori. Alij vero, ut vident absurdum, sibi que & ægroto consultant, respondent teneri Medicum sequi partem magis probabilem, & magis tutam, ut Suarez, Sanchez, & alij apud eum in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 9. num. 41. Et sic limitant generalem doctrinam, ut non procedat in Medico. Hujusque limitationis duplicem afferunt rationem, una est Suarez, quam reprobant Sanchez, & nos paulo infra examinauimus. Altera est ipsius Sanchez, videlicet quia Medicus tenetur sequi partem tutiorem, non quidem ex obligatione iustitiæ, & sui officij, sed ex debito charitatis, quæ postulat, ut certiori modo, quo possimus, ægro subueniamus. Sed contra hanc rationem urget primò, quia Medici officium est adhibere medicamenta, quæ opinatur esse profutura, & non nocitura; nam Medicus salutis gratia est ut dicitur 8. Physicor. cap. 2. de respiracione, vers. Oportet enim, & notant Innoc. Jo. Andr. & alij in c. Tua nos de homic. Et quamquam Non est in Medico semper relevetur ut æger, tamen nihil debet omittere, ut quantum in se est, sanitatem inducat. Sic docuit Aristoteles 1. Topic. cap. 2. ait enim: Nam nec Rhetor omnem modo persuadebit, neque Medicus sanabit, sed si ex his quæ contingunt, nihil omiserit, sufficienter disciplinam eum habere dicemus. Idemque reperit 1. Rhetor. cap. 1. dicens: (Neque enim medici est sanitatem inducere, sed quod utque possibile sit, ad hoc usque perducere.) Et Boetius de Trinitate. (Neque enim inquit Medicus semper ægris affert sanitatem, sed nulla culpa erit medentis, si nihil eorum, quæ fieri oportebat, omiserit.) Non potest autem Medicus opinari profuturum esse medicamentum, quod probabiliter est nociturum, cum oporteat

opinari illam partem, quæ habet fortiora motiva, ut constat ex dictis supra in 1. fundamento n. 257. & sæpius reperitum est: Ergo Medicus, qui sequitur partem minus probabilem, non satisfacit officio suo; & sic peccat contra iustitiam. Idem juris, ff. ad l. Aquiliam, l. Medicus, ff. De ver. & extror. cognit. l. Illicitas; §. Sicuti; ff. De off. Presid. Deinde contra prædictam rationem urget, quia si charitas, aut amor proximi postulat, ut certiori modo, quo possimus, ægro subueniamus, sicut fatetur Sanchez: cur etiam amor veri, & recti, quod in omnibus actionibus nostris spectare debemus, l. i. ff. De just. & jur. non idem postulat, ut certiori modo quo possimus, illud assequamur? Quippe verum, & rectum est participatio quedam, & summa similitudo Divini esse, & summe à Deo diligitur secundum illud Psalmi 50. Ecce enim veritatem dilexisti, & Osee 14. 10. Reclama via Domini: ac proinde antefendum est omnibus temporalibus, & humanis commodis, quia est bonum quoddam præcellens, atque divinum, c. Consuetudo, 8. disp. c. Nolite timere, 11. q. 3. c. Qui scandalezaverit, cum ibi notatis, de reg. jur. Ergo si ex charitate erga infirmum tenemur uti medio certiori, ut ei subueniamus, certe non minus ex amore veri, & recti, quod à nobis diligit, & omni studio inquiri debet, & quod nisi sic inquiramus, & amemus, peccamus formaliter, non tantum materialiter, neque excusamur ex ignorantia, tenemur certiori uti medio, ut illud assequamur. Et quemadmodum qui non utitur certiori medio ad subueniendum infirmo, convincitur ex Sanchez, & Valquez, non diligere infirmum, & peccat: ita quicumque non utitur medio certiori ad assequendum verum, & rectum, seu honestum convincitur ex hoc ipso esse malus, & non diligere Deum, qui est ipsa veritas. Joan. 14. c. Si consuetudinem, 8. disp. glos. in Extravag. Sedes Apostolica, in ver. Veritatem, de off. Deleg. Præterea Sacerdotes, & Pastores Ecclesiæ sunt Medici spirituales, qui medentur languoribus animæ, c. Inferiarum, 86. disp. & c. seqq. c. Non vos, 5. quæst. 5. c. Recordate, 45. disp. c. Quod faciet, 23. quæst. 4. & innuit Conc. Trident. sess. 14. de Pœnitentiæ Sacramento cap. 5. vers. Si enim erubescat ægroto. Quare si Medicus corporalis, ut dicunt Sanchez, & Valquez ex charitate tenetur uti certiori medio ad subueniendum proximo in ægritudine corporis, cur itidem Medicus spiritualis non tenetur ex præcepto charitatis uti certiori medio ad subueniendum proximo in ægritudine animæ, quæ pretiosior est corpore? Item si cavendum est à Medico corporali, qui propinando medicinam probabiliter nocituram occidit corpus, ut fatetur adversarij, quanto magis cavendum est à Medico spirituali, & consultore animarum, qui præbendo perniciosum consilium opinionis minus probabilis, ac minus tutæ, occidit animam, cum mors æterna magis sit formidanda, quam mors temporalis? c. Faciat homo, c. Omne genus, & c. Si quis, 22. quæst. 1. Quinimo ait Dominus in Evangelio: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius timere eum, qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam. Matthæi 10. 28. d. c. Nolite timere, 11. quæst. 3. Et sanè plurimum dolendum

lendum est, quod in causis nostris, ubi agitur de periculo corporis, aut rerum temporalium, minus probabilem, ac minus tutam opinionem sequi non liceat secundum prædictos Doctores; & tamen id liceat in causis ubi agitur de salute animæ, & peccati periculo.

298 Trigelimum fundamentum sumitur ex secundo absurdo, quod est de iudice, qui secundum hanc doctrinam potest sequi minus probabilem partem contra probabiliorem, ferendo sententiam in favorem ejus, qui pro se habet rationes levioris momenti adversus illum, pro quo militat rationes validiores. At hoc esse absurdum nemo non videt; tum quia sententia debet sequi iudicium intellectus, ut tradit Bald. in c. Canonum statuta, n. 35. supra eodem, quod quidem iudicium minime flecti potest in illam partem, pro qua sunt leviora motiva, cum opinari non sit in nobis, ut ex Aristotele probatum est supra in 1. & 11. fundamento pro hac sententia; & ideo non potest eligere opinionem, quæ minus habet rationis, ut notat idem Bald. in d. c. Canonum statuta, n. 33. Quare si sententia fertur pro parte debiliori, fertur contra iudicium, & distamen rationis; & sic omnino iniqua est, quod satis constat ex dictis supra in 4. fundamento. Tum quia talis sententia est contra potiora jura alterius ex litigatoribus, & ideo iniusta, l. Editio, §. 1. C. De edit. D. Adrian. rollen. & notat Bald. in conf. 420. Verba principis, n. 2. vers. Et revertenda, lib. 1. Tum denique quia iudex est minister Dei in terris. Nec v. 1. qu. 1. c. Non solum, 23. qu. 5. Ut igitur ipsius iudicium prodeat de vultu Dei, qui est via, veritas, & vita, c. Vt nostrum, de appellat. c. 1. in princ. ut Eccles. benef. debet conformare iudicium suum cum veritate, & ipsam summo opere juvare, & ad lucem perducere. l. penult. in fin. de probat. l. Illicita, §. Veritas, ff. De off. Presid. cum similibus, ut per Paulum de Castro in conf. 380. incip. Iudex est minister Dei, vol. 1. Item debet sequi veritatem, & legem, & iustitiam vestigia, l. Nemo, c. De sent. & interloq. omn. Iudic. Imò iudicantem oportet cuncta rimari, & tandiu actionem ventilare, quousque ad veritatem perveniat, c. Indicantem, 30. qu. 5. glos. fin. in l. 2. c. De eden. Et contra veritatem pronunciare non potest cum libera conscientia, & secura, ut dicitur in c. Abbas sanè, §. Ceterum, in fin. de sent. & re iudic. lib. 6. Non ergo audiendi sunt illi, qui apud Sanchez loco cit. putant absurdum non esse, ut iudex pronunciet pro parte minus probabilij; nam professò hoc sibi innotet in sua causa, & de iniustitia conquererentur. Unde nec velle debent in causa aliorum contra præceptum juris naturalis, ac divini, ut legitur, in princ. Decreti, & in l. 1. ff. Quod quisque iuris. Quamobrem respondet alijs, & præsertim Sanchez, Valquez, & D. Card. de Lugo generalem doctrinam de libertate eligendi opinionem minus probabilem esse limitandam in iudice, assignantes triplicem rationem disparitatis. Prima est, quia iudex tenetur reddere unicuique jus suum secundum merita cause, & neminem lædere, c. Foris, §. in omni, de verb. signific. c. 1. 23. qu. 2. & d. c. Indicantem, 30. qu. 5. Secunda, quia res publica constituit iudicem ad lites dirimendas secundum quod ei melius videbitur, l. Quadam existimave-

runt, & ibi glos. fin. ff. Si certum petatur. Tertia, quia videtur acceptio personarum, c. Necessesse, 3. quæst. 9. sicut cum beneficium, digniori posthabito, confertur minus digno, S. Thomas in 2. 2. qu. 63. art. 2. Ceterum etiam huiusmodi rationes sint in se veræ, nullam tamen disparitatem inducunt inter regulam, & limitationem. Nam quoad primam non est minoris, imò pluris æstimanda læsio recti, & offensa Dei, quam læsio partis in foro judiciali, c. Sicut qui Ecclesiam, ibi: Masus est peccatum, quod in Deum committitur, quam quod in hominem, 17. qu. 7. c. Vergetis, cum glos. in ver. Longius gravius, de heret. Læditur autem rectum, & Deus offenditur, quando non adhibetur debita diligentia ut rectum cognoscatur. S. Thom. in 1. 2. quæst. 76. art. 2. & latius probatum est supra in 6. fundamento à n. 262. qualem diligentiam utique non adhibet qui minus probabilem sequitur, ut ibidem ostensum est, vers. Minor probatur. Similiter quoad secundam rationem nulla est disparitas, quia si Respublica exigit iudicium magis probabile in causis minoris momenti, quales sunt res temporales, cur Deustale iudicium à nobis non exigat in causis longè gravioribus, quales sunt animæ, & æterna vitæ. Ad hoc c. Faciat homo, cum duobus capitulis seqq. 22. q. 2. Et eodem modo quoad tertiam rationem nulla disparitas considerari potest, imò in hoc iudicio, in quo quaeritur, An actus sit bonus, vel malus, quoties eligitur opinio minus probabilis quod actus sit bonus secundum opinionem minus probabilem, habetur acceptio personæ hominis contra Deum, & legem, cui favet opinio magis probabilis, quod actus sit malus, & sic est peccatum acceptio personarum multo deterius, quam sit inter hominem, & hominem. Præterea Sacerdos in Sacramento pœnitentiæ est propriè iudex, ut in Conc. Trident. sess. 14. c. 7. de cas. refer. & solius patebit infra in 32. fundamento. Et propterea in pœnitentiis injungendis personarum acceptio non est habenda, c. Sacerdos, 26. qu. 7. Quinimo gravius esse peccatum acceptio personarum in dispensatione rerum spiritualium, quam in dispensatione rerum temporalium docet S. Thom. proximè citat. in 2. 2. qu. 63. d. art. 2.

303 Trigelimum primum fundamentum sumitur ex tertio absurdo, quod est de administratione Sacramentorum in quo sequendo opinionem minus probabilem, quis exponit se periculo facienda irritam Sacramentum. At in re tanti momenti exponere se periculo errandi, cum possit quis tale periculum vitare eligendo opinionem magis probabilem, nemo negaverit grave esse peccatum, & satis constat ex verbis Scoti superius relati n. 210. & 215. Sed nihilominus respondent nonnulli, ut Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 9. n. 33. & Valquez in 1. 2. disp. 29. qu. 43. hoc non esse absurdum, nec inde ullam irreverentiam Sacramento exhiberi. Primò, quia partem probabilem sequi possumus in materia sacramentali, sicut in alijs casibus, in quibus periculum est, ne saltem materialiter peccemus contra præceptum divinæ legis. Et tamen quia sequimur minus probabilem, non arguimur tanquam rei, & inobedientes præceptis divinis. Deinde quia etiam is, qui sequitur magis probabilem, aliquo